

Porezne oaze

Pilić, Monika

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:129:579947>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić
Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

MONIKA PILIĆ

POREZNE OAZE

STRUČNI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2020. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić
Preddiplomski stručni studij
Poslovanje i upravljanje

STRUČNI ZAVRŠNI RAD

POREZNE OAZE

Mentor;
dr. sc. Miroslav Gregurek

Naziv kolegija:
POREZNI SUSTAV
EUROPSKE UNIJE

Studentica:
Monika Pilić

JMBAG studenta:
0018103293

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	3
1. UVOD.....	4
2. TEMELJNE POJMOVNE ODREDNICE	6
2.1. Porezi i porezni sustav	7
2.2. Porezna evazija	11
2.3. Nastanak i definicija poreznih oaza	14
3. POREZNA UTOČIŠTA ILI FINACIJSKI CENTRI	18
3.1. Povijesni razvoj i geografska rasprostranjenost offshore područja	19
3.2. Klasifikacija poreznih oaza.....	22
3.3. Modeli poslovanja u poreznim oazama	23
3.3.1. Offshore kompanije	25
3.3.2. Offshore finacijsko poslovanje.....	27
4. MEĐUNARODNI NADZOR NAD POREZNI OAZAMA.....	30
4.1. Forum za finacijsku stabilnost i Grupa za finacijsku akciju protiv pranja novca..	31
4.2. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj	33
4.3. Međunarodni monetarni fond	36
5. NAJPOZNATIJE OFFSHORE AFERE.....	37
5.1. Panama Papers	38
5.2. Google i Apple u Irskoj	43
5.3. Luxembourg Leaks	44
6. POREZNE EVAZIJE U HRVATSKOJ	46
6.1. Najčešći oblici utaje poreza u Hrvatskoj	46
6.2. Hrvatska offshore područja.....	48
7. ZAKLJUČAK.....	51
8. IZJAVA	54
9. POPIS LITERATURE.....	55

9.1. Knjige i članci	55
9.2. Internetski izvori	57
10. POPIS SLIKA I TABLICA	59

SAŽETAK

Porezi su najvažniji javni prihod, ali je to također oblik prisilnog davanja koje nameće država. Porezni obveznici su se od pojave poreza borili protiv poreznog sustava, posebno na međunarodnoj razini gdje obveznici imaju mogućnost izbjegavati plaćanje poreza tako što će iskoristiti različitost poreznih sustava drugih zemalja. Tako su nastale porezne oaze u kojima se plaća vrlo malo poreza ili se ne plaća uopće.

Porezna oaza je bilo koja zemlja čiji zakoni i regulative omogućavaju stranim investitorima da smanje svoja porezna davanja kroz upotrebu offshore tvrtki, bankovnih računa i kreditnih kartica. Najbolje ih karakterizira odsutnost transparentnosti, tajnost bankovnih podataka i odbijanje da se ti podaci podijele s vlastima drugih država te osiguravanje legalnog statusa i virtualnim poduzećima (poduzeća u obliku poštanskog sandučića). Porezna oaza ne nudi samo bijeg od poreza. Oni također bogatim i moćnim elitama pružaju tajnost i sve načine da odbace zakone i dužnosti koji dolaze s životom i ostvarivanjem koristi od društva – porezi, razborita financijska regulativa, kazneni zakoni, pravila nasljeđivanja i mnogi drugi.

U ovom radu postavljene su osnovni temelji za razumijevanje poreznih oaza, kratka povijest i pregled mjesta gdje se nalaze porezne oaze. U radu su klasificirane porezne oaze te predstavljeni modeli poslovanja. Tematiziran je međunarodni nadzor nad poreznim oazama, ali je riječ također o najpoznatijim offshore aferama u svijetu kao i o poreznim evazijama u Hrvatskoj. Za izradu ovoga rada korištena je dostupna literatura u obliku knjige, znanstvenih članaka i mrežnih stranica dostupnih o ovoj temi. Sadržaj je izložen metodom deskripcije, povijesnim metodom, metodom analize, ali i kompilacije kojom su uspoređivani tuđi stavovi, zaključci i spoznaje. U zaključku su izneseni rezultati ovoga rada, a koji o ovoj opširnoj temi mogu poslužiti za daljnja detaljna istraživanja.

Ključne riječi: porezi, porezna evazija, porezne oaze, offshore poslovanje, međunarodni nadzor

ABSTRACT

TAX HAVENS

Taxes are the most important prominent public income, but this is actually a form of forced giving imposed by state. From the beginning taxpayers fight against their obligation to pay them, especially an international level where taxpayers have the ability to avoid paying taxes by using diversity of tax systems in other countries. That's how tax havens were created, where tax is paid in small amount or it is not paid at all. Tax haven is any country whose laws and regulations allow foreign investors to reduce their tax giving through the use of offshore companies, bank accounts and credit cards. Their main characteristics are lack of transparency, confidentiality of bank data and refusal to share this information with authorities of other states and ensuring legitimate status to virtual business entities (mailbox companies).

Tax havens don't just offer an escape from tax. They also provide wealthy and powerful elites with secrecy and all manner of ways to shrug off the laws and duties that come along with living in and obtaining benefits from society – taxes, prudent financial regulation, criminal laws, inheritance rules, and many others. Offering these escape routes is the tax havens' core line of business. This paper will lay some basic groundwork for understanding tax havens, offering a few essential principles, some brief history, and a short overview of where the tax havens are located.

This paper lays the basic foundations for understanding tax havens, a brief history and an overview of where tax havens are located. The paper classifies tax havens and presents business models. The international supervision of tax havens is thematic, but it is also about the most famous offshore scandals in the world as well as tax evasions in Croatia. The available literature in the form of a book, scientific articles and web pages available on this topic was used to create this paper. The content is presented by the method of description, historical method and method of analysis, but also compilation which compares other people's views, conclusions and knowledge. In conclusion, the results of this paper are presented, which can be used for further detailed research on this extensive topic.

Key words: taxes, tax evasion, tax havens, offshore business, international survey

1. UVOD

Proces globalizacije predstavlja razmjenu informacija na svim područjima života. Ta se umreženost s jedne strane očituje na svim poljima gospodarskoga, političkoga i kulturnoga života. S druge strane ono što u najširem mogućem kontekstu povezuje sva ova područja su financije te globalizacijska premreženost dakako da i tu uzima svoj danak. Pokazalo se to i u počecima prošle velike financijske krize nakon što je 2008. godine bankrot investicijske banke Lehman Brothers¹ pokrenuo domino efekt u kojem su narednim mjesecima nakon proglašenja stečaja isto činile brojne američke i svjetske banke.

Financijska međuovisnost svijeta u negativnom je kontekstu prikazana i početkom 2020. godine pojavom novog koronavirusa SARS-CoV-2 koji izaziva vrlo lako prenosivu zaraznu bolest pod nazivom COVID-19. Posljedično privremeno zaustavljanje gospodarstva prouzrokovalo je financijske poteškoće diljem svijeta. Ovakve i slične problemske situacije aktualiziraju teme poput liberalizacije i deregulacije financijskog sektora, ali i slobodan protok kapitala na globalnom tržištu, posebno onoga kapitala koji je sklonjen u financijskim oazama – offshore financijskim centrima, odnosno „državama ili jurisdikcijama koje su svoju poslovnu strategiju izgradile na niskim ili nultim poreznim stopama, deregulaciji, političkoj stabilnosti, ali prije svega strogoj tajnosti podataka i privatnosti“ (Mihaljević 2012: 796).

Upravo su porezne oaze ili porezna utočišta predmet ovoga završnoga rada podijeljenog u četiri velika poglavlja s pripadajućim tematskim potpoglavljima. Cilj je rada povezati porezna davanja, kao prisilna davanja državi koja nisu u interesu poslovnih subjekata, s otporom toga davanja koje je dovelo do nastanka poreznih oaza – mjesta koja imaju niska ili nulta porezna opterećenja, jednostavno osnivanje i upravljanje korporacijama, razvijen bankarski sustav, strogu bankovnu povjerljivost i anonimnost te sigurnost poslovanja.

¹ Lehman Brothers Holdings Inc. bila je globalna kompanija za financijske usluge osnovana 1847. Prije pokretanja bankrota 2008. Lehman je bila četvrta najveća investicijska banka u Sjedinjenim Američkim Državama, s oko 25.000 zaposlenih širom svijeta. Investicijska banka Lehman Brothers oglasila je stečaj u noći na 15.9.2008. godine.

U ovom radu prikazuju se tako obilježja poslovanja u poreznim oazama, prednosti i nedostaci takvog poslovanja, nadzor međunarodnih institucija te stanje takvog načina poslovanja u Republici Hrvatskoj. S obzirom na temu završni rad oslonio se više na teorijski pregled nego na statistički.

Nakon uvodnog dijela u sljedećem poglavlju govori se o temeljnim pojmovima. Porezi i porezni sustavi, porezna evazija, a treći dio govori o nastanku i definiciji poreznih oaza. Detaljnije o poreznim utočištima obrađuje naredno poglavlje. Najprije je riječ o povijesnom razvoju i geografskoj rasprostranjenosti offshore područja. Zatim su porezne oaze klasificirane prema određenim kriterijima, a u modelima poslovanja u poreznim oazama na poseban način poroznost je bila posvećena offshore kompanijama i offshore financijskom poslovanju.

Slijedi zatim poglavlje koje tematizira međunarodni nadzor nad poreznim oazama, posebno Foruma za financijsku stabilnost, Grupe za financijsku akciju protiv pranja novca, Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj te Međunarodnog monetarnog fonda. U predzadnjem velikom poglavlju sažete su najpoznatije offshore afere u svijetu, poput Panamskih dokumenata, slučajeva izbjegavanja plaćanja poreza koje su korporacije Google i Apple provodile u Irskoj te luksemburški slučaj. U zadnjem poglavlju riječ je o poreznim evazijama u Hrvatskoj te pokušaju govora o hrvatskim offshore područjima.

Za izradu ovoga rada korištena je dostupna literatura u obliku knjiga, znanstvenih članaka i mrežnih stranica dostupnih o ovoj temi. Sadržaj je izložen metodom deskripcije, povijesnom metodom, metodom analize, ali i kompilacije kojom su uspoređivani tuđi stavovi, zaključci i spoznaje. U zaključku su izneseni rezultati ovoga rada, a koji o ovoj opširnoj temi mogu poslužiti za daljnja detaljnija istraživanja.

2. TEMELJNE POJMOVNE ODREDNICE

Financijski aparat suvremene državnosti počiva na prikupljanju poreza kao najvažnijem izvoru državnih prihoda. Međutim, praksa je pokazala kako porezi, iako pune državni proračun, ustvari umanjuju ekonomsku korist pojedinca. Isto tako, s obzirom na to da država kao nalogodavac poreze prikuplja na osnovi prisile jer za taj rashod ne nudi nikakvu državnu uslugu, pojavilo se s vremenom pitanje prava kojim država uvodi poreze u sklopu svoga poreznoga sustava. Postoje brojne teorije o tome na čemu država temelji to pravo.² No, kako to nije tema ovoga rada, neka ta pravna pitanja ostanu za druga istraživanja.

Svrha poreza je dakle prikupljanje prihoda radi financijskih državnih rashoda, ali se mogu primijeniti i kao instrument različitih ekonomskih politika koje mogu utjecati na raspodjelu dohotka.³ Taj dohodak uvjetuje i ekonomsku moć pojedinca ili skupine pojedinaca. U tome nastaju nastojanja da se porezi, bilo na nacionalnoj ili međunarodnoj razini, smanje ili izbjegnju – što je oduvijek bila tema za raspravu. Poslovni subjekti na međunarodnom planu su u prednosti jer mogu koristiti različite državne porezne sustave koji određenim mehanizmima smanjenja poreznih obveza privlače poslovne subjekte (Sertić, 2012).

U kontekstu teme upravo ovoga rada potrebno je promotriti što čine pojedinci i skupine pojedinaca kako bi sačuvale stečeni imetak, posebno od nametnutih poreznih rashoda. Da bi bilo jasnije što su to porezi i na kojim principima počivaju porezni sustavi, u početku ovoga poglavlja najprije će biti govor o porezima i poreznom sustavu, zatim o poreznoj evaziji kao načinu zaobilaznja propisa poreznih propisa, a koja je naizgled i dovela do pojave tzv. poreznih oaza o čijem nastanku će biti riječi u trećem dijelu ovoga poglavlja.

² Postoje razne teorije o opravdanosti poreza, kao što su: teorija sile/teorija jačega, teorija cijene (ekvivalencije), teorija žrtve, teorija reprodukcije poreza, organska teorija, socijalistička teorija, ... Više o tome pronaći u: Alijagić M.; *Financiranje javne uprave, Veleučilište „ Nikola Tesla“ u Gospiću*, Gospić, 2015., www.velegnsnikolatesla.hr/materijali/fju112015.pdf, 24.10.2020.

³ Cilj ekonomske politike nije samo stabilan proračun, već čvrsto i rastuće gospodarstvo. S tim u vezi razumljivi su na primjer prosvjedi protiv povećanja poreza na dodatnu vrijednost (PDV) ako ono služi samo punjenju budžeta. Predlaže se stoga smanjiti sveukupno porezno opterećenje, ali povećati nadzor, kao i u dogovoru sa sindikatima smanjiti plaće, ali ih vezati uz gospodarski rast zemlje.

2.1. Porezi i porezni sustav

Pravno ekonomski pojam *porez* označava daća koja se plaća državi radi pokrića njezinih rashoda ili kao naknada za usluge, dio dohotka ili imovine koji država oduzima bez protučinidbe (Šonje, 2009). Porez⁴ je dakle prisilno davanje državi koje nameću administrativne jedinice poput države, regionalne i lokalne samouprave. Iako je jedno od osnovnih obilježja da podmiruju javne rashode kao što su plaćanje vojske i policije, financiranje obrazovnog sustava, izgradnju cesta i vodovoda, isplata mirovina ili pomoći za nezaposlene i siromašne, porezi mogu biti prenamijenjeni i u druge nefiskalne ekonomske ili socijalne ciljeve (Rogić Lugarić i Bogovac, 2013).

U suvremenim gospodarstvima porezi su najvažniji izvor državnih prihoda i razlikuju se od ostalih izvora prihoda po tome što su obvezni nameti i ne plaćaju se u zamjenu za neku posebnu stvar, poput određene javne usluge. S tim u vezi može se govoriti i o osnovnim karakteristikama poreza: prisilnost plaćanja, derivativnost, nepovratnost, odsutnost neposredne naknade, nedestiniranost, javnog interesa, novčani oblik.

Najčešći porezni oblici su: porez na dohodak, porez na plaće, porez na dobit, opći i posebni porez na promet, porez na nasljedstvo, porez na imovinu, porez na izdatke i carine. Nadalje, porezi se dijele na izravne – direktne i neizravne – indirektne. U izravne poreze ubrajaju se porez na dohodak, porez na neto imovinu, porez na izdatke i porez na nasljedstvo, a kod neizravnih poreza porezni obveznik prebacuje svoje obveze na druge osobe (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

Treba naglasiti da su se porezi kao dio sustava javnih prihoda pojavili još u antičko doba te nisu bili nepoznanica ni u srednjem vijeku. Jasno je da su se protokom vremena porezi mijenjali i da je njihova uloga u poreznim sustavima kroz povijesne periode bila različita. Pojava poreza i poreznih davanja seže u daleku povijest Egipta u vrijeme dinastije Ptolemejevića (od 305. do 30. godine prije Krista) kada se prikupljala glavarina, kasnije su vladari bili posjednici zemlje, a oporezivali su svoje podanike uzimajući dio ljetine. Grčka je na primjer uvela plaćanje poreza za strance i robove, a Rim za sve građane. Od 1. stoljeća pr.

⁴ Porezi. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krlež, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49530>, 20.10.2020.

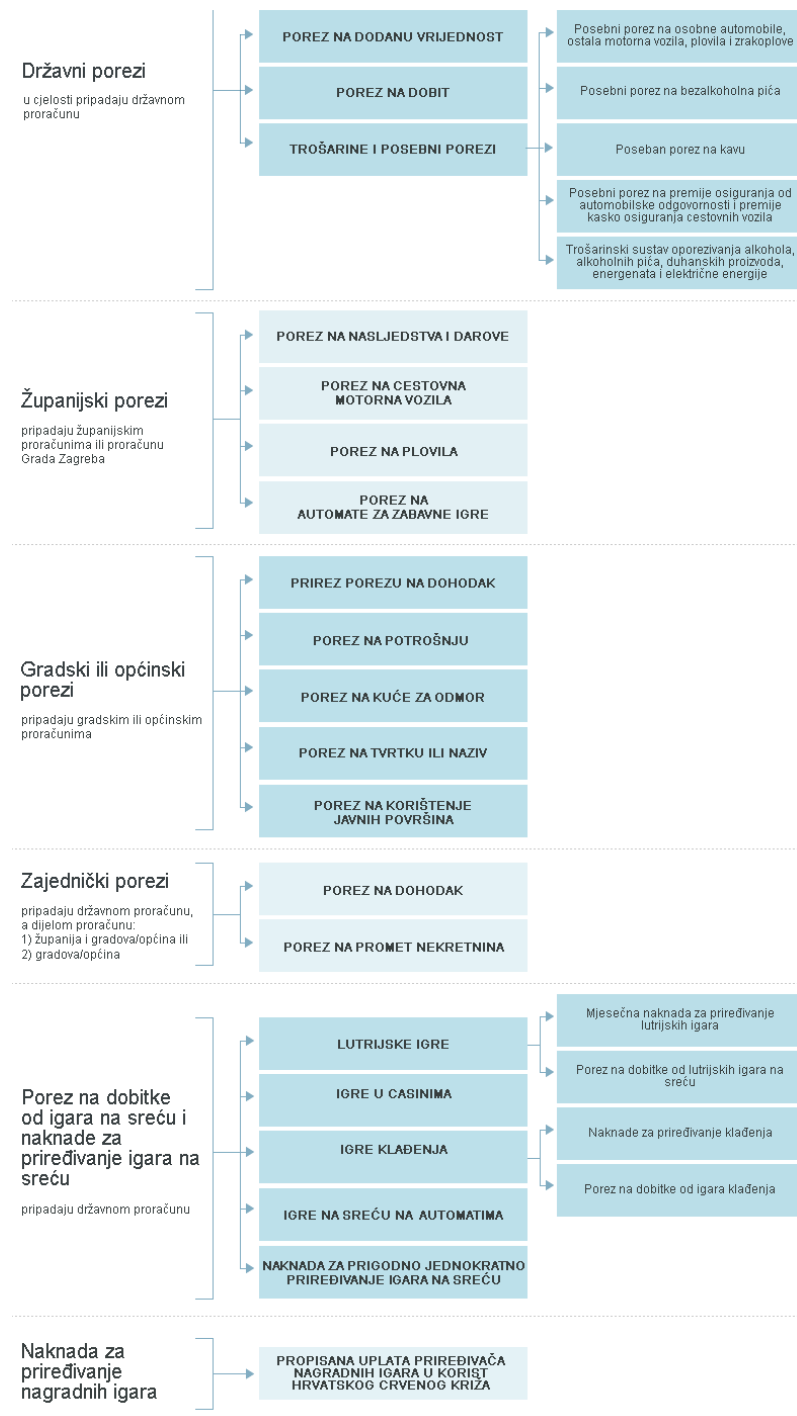
Krista počinju se uvoditi posebni porezi: na zemlju i nasljedstvo, na žito i sol, različite pristojbe i naknade, porezi na imovinu, porezi na promet određenim vrstama dobara, i sl. – ovisno o povijesnom razdoblju (Ibidem).

Nestankom feudalizma i stvaranjem država vladari se oslanjaju na prihode od poreza na zemlju ili od prometa različitim dobrima za široku potrošnju. Javljaju se u to vrijeme i prvi otpori prema poreznim davanjima jer se smatralo da više opterećuje siromašni dio stanovništva. O pravednom oporezivanju se posebno detaljno promišljalo potkraj 19. i početkom 20. stoljeća te se uvodi porez na dohodak, ali je uskoro većina zemalja uvela progresivan način oporezivanja (Ibidem).

U svakom slučaju proces oporezivanja morao je biti usustavljen pa se može govoriti o poreznom sustavu kao skupu poreznih oblika koji djeluje unutar postojećeg socioekonomskog i političkog sustava i ispunjava zadane fiskalne, ekonomske i socijalne ciljeve. U taj sustav spadaju svi oblici javnih prihoda: porezi, doprinosi, samodoprinosi, takse i nakade, carine i javni dug (Jurković, 2002). Jelčić razlikuje u teoriji povijesni i racionalni porezni sustav. Povijesni je ukupnost poreznih oblika kojima se obavlja oporezivanje u nekoj državi, dok je racionalni onaj čiji efekti u praktičnoj primjeni odgovaraju ciljevima koji se žele postići primjenom poreza (Jelčić, 2000).

Postojanje više poreza naziva se poreznim pluralizmom, za razliku od poreznog monizma koji pretpostavlja samo jedan porez. Stoga, porezni sustav jest podsustav cjelokupnog gospodarstva i dio je fiskalnog sustava. Drugim riječima, porezni je sustav podređen fiskalnom, a sastoji se od sustava javnih rashoda, državnog proračuna te socijalne skrbi. Budući da nijedna država nema samo jednu vrstu poreza, može se zaključiti da se suvremeni porezni sustavi temelje na poreznom pluralizmu imajući u vidu brojne porezne oblike (Ibidem).

Slika 1. Porezni sustav Republike Hrvatske

Izvor: Ministarstvo financija Porezna uprava, Porezni sustav Republike Hrvatske, https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porezni_sustav.aspx, 23.10.2020.

Porezni sustavi razlikuju se od države do države, a Jurković razloge vidi u povijesnom razvoju, veličini, gospodarskom sastavu i broju stanovnika, političkom uređenju i sl. (Jurković, 2002). Prethodno je na slici 1 prikazan porezni sustav Republike Hrvatske kao primjer organizacije pluralnog poreznog sustava koji se sastoji od sljedećih kategorija s pripadajućim potkategorijama: državni porezi, županijski porezi, gradski ili općinski porezi, zajednički porezi, porezi na dobitke od igara na sreću i naknade za priređivanje igara na sreću, naknade za priređivanje nagradnih igara.

Da bi bili funkcionalni, moderni porezni sustavi moraju ispunjavati općeprihvaćena pravila: jednostavnost, određenost i prigodnost, prilagodljivost, administrativna učinkovitost, neutralnost i pravednost. Dakle, porezne obveze moraju biti jednostavno i jasno definirane kako bi ih porezni obveznik mogao ispunjavati. Potrebno je da se struktura porezne politike prilagođava novonastalim promjenama, a administrativna učinkovitost odnosi se na primjerenost odnosa troškova i nadzora s ostvarenim prihodima. Država s obzirom na fiskalnu politiku kojom usmjerava gospodarstvo mora zadržati neutralnost, ali i pravednost u propisanim porezima i politikama koja se postiže ipak prihvaćanjem poreznih obveznika. (Spajić, 2000).

Na istim principima, ali pojmovno drugačije složeno postoje četiri ključna načela: ekonomska učinkovitost, pravednost, jednostavnost i provedivost, elastičnost i izdašnost. Slijedenje ovih pravila i načela dovelo i do poreznog sustava kojemu je i inače cilj smanjenje viška poreznog tereta. Međutim, treba naglasiti da je teško izgraditi porezni sustav koji bi u potpunosti zadovoljavao prethodno navedena načela zato što neka od njih mogu biti sukobljena. Primjerice, porezi koji su ekonomski efikasni i pravedni mogu iziskivati visoke troškove pri provedbi i vrlo složeni za prikupljanje dok s druge strane jednostavan porezni sustav ne mora udovoljavati načelima pravednosti i ekonomske učinkovitosti.

Da sažmemo, „porezi su dakle glavni fiskalni instrument prikupljanja javnih prihoda u cilju podmirivanja javnih rashoda, tj. osiguravanje (financijskog) funkcioniranja svake države. Prema tome, u interesu je svake države da se porezi redovito plaćaju, i ta je obveza regulirana zakonima. Međutim, iako postoji zakonska obveza plaćanja poreza, katkad može doći i do neplaćanja poreza. Pitanje je samo je li neplaćanje poreza uvijek nelegalno ili katkad može biti riječ i o legalnome neplaćanju poreza“ (Glavina, 2018: 176).

2.2. Porezna evazija

Sintagma *porezna utaja* može dovesti do različitih tumačenja jer se u lingvističkom smislu spojevi riječi porezna utaja – porezna evazija, izbjegavanje poreza, umanjivanje poreza i porezno planiranje koriste kao sinonimi. Autorski trojac navodi kako je razlika u zakonitosti čina poslovnog subjekta. Time pojam porezne evazije ostaje nezakonitim djelovanjem, odnosno direktnim kršenjem zakonskih odredbi. Ostale sintagme mogu biti razvučene na etički razinu⁵, neusklađenost zakona pojedinih država ili rupa pojedinih poreznih sustava – sve u zakonskim regulativama (Šimović, et al., 2007).

Tako je porezna evazije ili porezna utaja (engl. *tax evasion*) smanjenje poreznih obveza podcjenjivanjem dohotka ili iskazivanjem većih poslovnih odbitaka na nezakonit način. S druge strane izbjegavanje plaćanja poreza (engl. *tax avoidance*) odnosi se na legalno smanjenje ili potpuno ukidanje porezne obveze, odnosno iskorištavanje manjkavosti ili nedorečenosti zakonskih odrednica (Sertić, 2012). Iz toga slijedi da se „izbjegavanje poreza definira kao potpuno korištenje svih mogućnosti smanjenja porezne obveze koje pruža zakon“. John Maynard Keynes⁶ nazvao je taj proces jedinim intelektualnim poslom koji donosi neku nagradu (Bejaković 2014: 45).

Sertić tvrdi: „Međunarodno smanjenje porezne obveze fizičkih osoba uglavnom odražava poreznu evaziju, dok se aktivnosti multinacionalnih korporacija najčešće odnose na zakonito izbjegavanje plaćanja poreza, ali ih se vrlo često klasificira i kao poreznu evaziju. U transfernih cijena npr. kada tvrtka naplaćuje niske cijene pri prodaji podružnicama koje djeluju u području niskih poreznih opterećenja te istodobno plaća visoke cijene za nabavu od njih, te ako su te cijene, što bi ih trebalo odrediti na temelju načela nepristrane transakcije, određene netransparentnim dogovorom, te bi se aktivnosti moglo smatrati evazijom, čak i

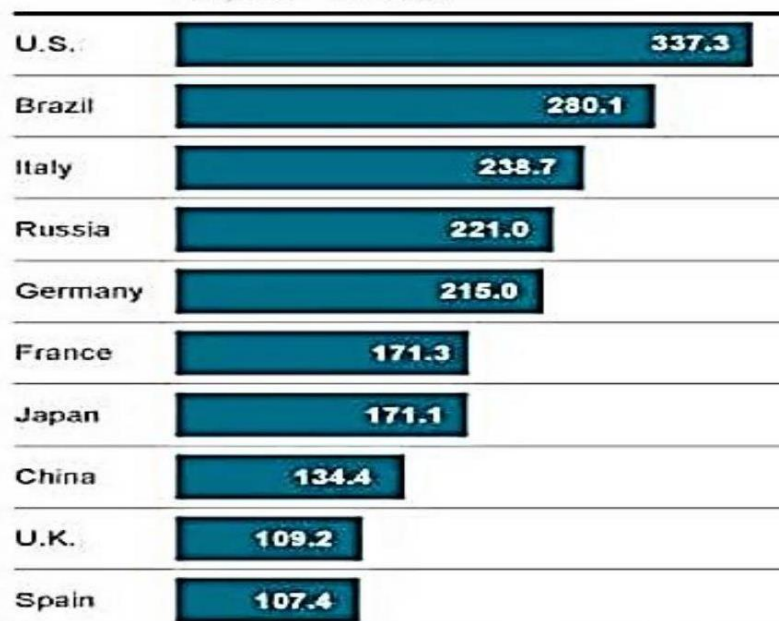
⁵ Pri plaćanju poreznih obveza spominje se termin *porezni moral* pod kojim se podrazumijeva društvena svijest i ekonomska spremnost poreznog obveznika da sukladno poreznom zakonu u potpunosti podmiruje svoje obveze prema državi.

⁶ John Maynard Keynes je engleski ekonomist poznat kao tvorac makroekonomije te idejama koje su bitno utjecale na politiku mnogih vlada u XX. stoljeću. Keynes je bio zagovornik državne intervencije u privredu s ciljem sprečavanja negativnih efekata recesije i depresije <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=31329>, 17.10.2020.

kada se poreznu evaziju ne dokaže na sudu (zbog nedostatka dokaza o utvrđivanju cijena).“ (Sertić 2012: 40)

Porezna evazija⁷ može dakle biti zakonita ili legalna i nezakonita ili ilegalna. Nezakonita porezna evazija nastupa kada porezni obveznik zbog neplaćanja poreza dolazi u sukob sa zakonom. Ilegalnost postoji u situaciji kada akter – porezni obveznik nezakonito izbjegava platiti porez koji mu je dostavljen legalno i koji je prema svim zakonskim propisima dužan platiti. Primjer ilegalnog izbjegavanja porezne obveze je prijava manje prodaje određenog oporezivog proizvoda od one stvarne na koju se porez trebao platiti (Bejaković, 2014).

Slika 2. Zemlje s najvećom poreznom evazijom prikazanom u bilijunima dolara

Izvor: „International Tax Regulation: Combating tax evasion, tax loopholes and double taxation that hamper development efforts in both developed and developing countries“. www.thessismun.org, 23.10.2020.

⁷ Grčki filozof Platon tvrdio: „U državi u kojoj postoji porez na dohodak častan će čovjek platiti veći porez od nečasnog čovjeka, iako su ostvarili jednak dohodak“. Citirano prema Sertić, 2012: 42.

U zemljama Europske unije svake se godine izgubi otprilike jedan bilijun eura upravo zbog utaje poreza i izbjegavanja plaćanja poreza. U svjetskim razmjerima to nije nimalo drugačije, kako se vidi na slici 2 koja prikazuje 10 država (članice skupine G8, Kina i Japan) koje godišnje gube velike svote novca zbog porezne evazije. Izvor upućuje na godinu 2011., a očito je da je na svjetskoj razini najveća porezna evazija zabilježena u SAD-u. Europske zemlje predvodi Italija. Kako bi suzbila porezne prijevare sljedećih godina (2012. i 2013.) Komisija Europske unije načinila je akcijski plan te dala dvije preporuke. Prva se odnosi na postrožena pravila u prikupljanju poreza, a drugom Komisija potiče porezne obveznike na odgovornost (Spudić, 2017).

Prema Jelčić, et al. (2002) postoje dva slučaja nezakonite porezne utaje. Prvi je potpuna porezna utaja ili potpuna defraudacija poreza koja nastaje u slučajevima poput neprijavlivanja dohotka koji podliježe oporezivanju ili svjesnog prikrivanja određenih podataka relevantnih za oporezivanje. S druge strane postoji i djelomična porezna utaja ili djelomična defraudacija poreza u situacijama kada porezni obveznik podnosi nepotpunu ili lažnu poreznu deklaraciju o veličini prihoda i dohotka, vrijednosti imovine ili drugim aktima te tako utječe na smanjenje porezne obveze.

Navedene cifre na slici 2 odnose se i na zakonitu evaziju koja podrazumijeva izbjegavanje plaćanja poreza u kojem porezni obveznik nije povrijedio zakone i druge propise. O ovom načinu izbjegavanja porezna, koja može biti namjerna ili nenamjerna, bit će riječi u sljedećim poglavljima ovoga rada. Mnogi sudski procesi presudili su u korist onih koji su na ovaj ili onaj legalan način izbjegli ili smanjili plaćanje poreznih obveza, u okviru zakonskih regulativa (Bejaković, 2014).

Stoga se legalno izbjegavanje plaćanja poreza i definira kao iskorištavanje svih mogućnosti smanjenja porezne obveze što ih dopušta zakon, iako je to protiv duha zakona. Ovaj proces najčešće se temelji u traženju tzv. rupa u zakonu koje su nastale zbog nedorečenosti, nepreglednosti i nejasnoća poreznog sustava. Porezni obveznici, posebno s velikim приходima, unajmljuju pritom financijske savjetnike kako bi prihode od poslovanja prikazali što manjima, a rashode što većima i tako smanjili opterećenje te izbjegli plaćanje poreza (Sertić, 2012).

Govor o poreznima i poreznim sustavima možemo zaključiti tvrdnjom da ih od uvođenja prati odioznost iako je svima, odnosno svakom poreznom obvezniku jasno da su upravo porezi temelj funkcioniranja suvremene države. To pak, kako se vidjelo ili dosad navedenog, ne sprječava porezne obveznike da pokušaju spriječiti državu kako bi umanjila njihovu ekonomsku dobit te izbjegavaju i olakšavaju porezne namete. Takva nastojanja postoje na i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini. Tako su neke zemlje smanjile ili ukinule poreze, prvenstveno radi vlastite koristi, ali tako su nastajala porezna utočišta – porezne oaze, o kojima je riječ u nastavku ovoga rada (Nikolić, 2004).

2.3. Nastanak i definicija poreznih oaza

U interesu bilo kojeg poslovnog subjekta nisu porezna davanja jer njima se umanjuje ekonomska moć pojedinca. Zato su ljudi od pojave poreza i poreznih sustava djelomično ili u potpunosti, kako se vidjelo iz dijela rada o poreznoj evaziji, pokušali izbjeći takva plaćanja. Uz nezakonitu pojavu utaje poreza postoji i legalno izbjegavanje takvih rashoda poslovanja. U tom su kontekstu posebno zanimljive porezne oaze, odnosno porezna utočišta ili porezni rajevi (engl. *tax heaven*) koje pojedini autori nazivaju također financijskim centrima, iako u taj pojam smještaju i tzv. prave svjetske financijske centre (Mihaljević, 2012).

Razlog pojave poreznih utočišta, smatraju pojedini autori, može se tražiti u proturječnostima razvoja kapitalističke ekonomije. Naime, strogim poreznim propisima kapital se u svakoj državi obuzdavao, a s druge strane poticana je globalna razmjena (Sikka, 2003). Razumljivo je stoga da će potencijalno izbjegavanje poreza, odnosno zakonita porezna evazija biti dio poslovanja multinacionalnih kompanija koje će tražiti načina da ne kršeći zakon plate minimalan porez ili ga uopće ne plate. Nikolić navodi kako se u zadnje vrijeme pogodnostima poreznih oaza ne koriste samo multinacionalne kompanije, već i mali poduzetnici kao najbrži rastući segment offshore poslovanja, iako ističe da takvo poslovanje može imati i druge motivacije kao što je utaja poreza ili pranje novca (Nikolić, 2004).

Ovdje je potrebno pak osvrnuti se na to kako izbjegavanje poreza nije nastalo u novije doba, već je to način poslovanja od početka povijesti jer je uvijek postojao neki način nameta – kao što je navedeno i u prethodnim poglavljima. U Antičkoj Grčkoj pojedini otoci su služili

pomorskim trgovcima kao spremišta inozemne robe kako bi izbjegli dvopostotno oporezivanje a uvezenu robu u Ateni. U srednjem vijeku trgovci slobodnih njemačkih trgovačkih gradova okupili su se u Ligu Hansa da započnu posao u Londonu, ali su pritom bili pošteđeni plaćanja poreza (Nikolić, 2004). U doba Rimskog Carstva mnogi rimski obveznici prešli su barbarima izbjegavajući poreze, a islamske zemlje su služile u tu svrhu bogatim kršćanima. Bejaković navodi kako je prva porezna oaza novoga doba bila Amerika (Bejaković, 2013).

Nastajanje poreznih oaza u suvremenom svijetu i smislu riječi predviđeno je u *The Timesu* 1894. godine. No, prva faza rapidnog razvoja započela je početkom 30-ih godina kada su Švicarska i Lichtenstein počele nuditi lako otvaranje bankovnih računa, ali i zaštitu podataka. Nakon Drugog svjetskog rata Karibi također postaju porezna oaza, a tijekom 60-ih azijska porezna oaza je Singapur. Tijekom 70-ih i 80-ih godina broj poreznih oaza povećao se na 50. Prema nekim procjenama u svijetu je 2013. preko 200 poreznih oaza, ali kao najpoznatija slovi Kajmansko otočje⁸. Dobra vlast, stabilno društvo i niski porezi siguran su recept za uspjeh, a to je na Kajmanskom otočju uvidjelo 525 banaka koje su dobile dozvolu za rad (Ibidem).

Ne postoji točna definicija porezne oaze. Prema Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) poreznom oazom se smatra područje bez poreznih opterećenja ili ako su ona jako niska, ali je to područje s nedostatkom učinkovite razmjene obavijesti i transparentnosti te izostankom potrebe za stvarnom aktivnošću. „Dakle, porezna oaza svaka je zemlja koja ispunjava navedena obilježja te u kojoj je omogućeno da strana osoba (fizička i pravna) osnuje offshore-društvo preko kojeg će umanjiti svoje porezne obveze. Zbog svojih je obilježja porezna oaza mjesto gdje ne samo strani investitori izbjegavaju porez nego vrlo vjerojatno i mjesto u kojem se „pere“ novac ostvaren različitim kriminalnim aktivnostima“ (Glavina, 2018: 198).

Iz sljedećih obilježja može se također izvući određena definicija poreznih oaza: stroga bankovna povjerljivost i anonimnost, niske ili nulte porezne stope, nerazmjerni udio

⁸ Kajmansko otočje bilo je nerazvijeno, čak i 60-ih godina kada već postaje porezna oaza. No, nakon što je Jamajka 1962. stekla neovisnost, predstavnici Otočja bili su dovoljno mudri da prekinu svaki odnos s Jamajkom i postanu britanska kolonija. Nakon toga se Kajmansko otočje počinje razvijati, prvenstveno jer je porezna oaza. Stanovnici, koji su inače mjesec i mjesec provodili na moru bez obitelji, stvarnost porezne oaze prihvatili su kao sigurnost za bolji život s obitelji.

financijskog sustava s vanjskom imovinom i obvezama koje prije svega posluju s nerezidentima, umjerena ili značajna financijska deregulacija bez suvišnih birokratskih poslova, nedostatak transparentnosti poslovanja, izbjegavanje učinkovite izmjene poreznih informacija s poreznim vlastima drugih zemalja (Mihaljević, 2012).

Mihaljević porezne oaze naziva offshore financijskim centrima (OFC) te prema Darbar, Johnston i Zephirin (2005) navodi kako jurisdikcija je to čiji financijski sektor čini značajan i nerazmjern udio domaće ekonomije. Dakle, u offshore područjima vrše se financijske transakcije u ime klijenata koji žive negdje drugo, iako se takve vrste poslovanja mogu obavljati i unutar određenih država, ali pod drugačijim pravilima. Stoga, „slijedom navedenih obilježja možemo zaključiti da je OFC područje izvan jurisdikcije pojedinih država gdje, pod uvjetima minimalnih ili nepostojećih poreznih stopa, izuzetno liberalnih propisa i potpune anonimnosti, multinacionalne banke, korporacije i pojedinci stranih država prebacuju svoje poslove, putem otvaranja podružnica ili računa, stvarajući golem nerazmjer između financijskoga i ostalih sektora, te čiji je veliki broj financijskih institucija primarno na usluzi nerezidentima“ (Mihaljević, 2012: 797)

Tvrtka registrirana kao ekonomski subjekt u zemlji koja je poznata kao porezna oaza nosi naziv offshore-kompanije. Porezna oaza je dakle bilo koja zemlja u kojoj propisi omogućuju stranim investitorima (fizičkim i pravnim osobama) umanjiti vlastita porezna davanja prijavljivanjem offshore-kompanija – trustovi, međunarodne korporacije, bankovni računi i kreditne kartice (Sertić, 2012).

O poreznim oazama detaljnije će biti govora u sljedećem poglavlju ovoga rada, a kako bi se uvelo u to poglavlje u nastavku je također tablica s popisom država, teritorija i jurisdikcija s offshore financijskim centrima iz 1999. godine, istraživanje MMF-a. Radi se o 69 područja koja prema nekim istraživačima pripadaju u porezne oaze. Iako postoje tijekom godina mnogi drugi popisi poreznih oaza, ovo su ustvari zemlje koje se u manjem ili većem obliku pojavljuju do danas.

Tablica 1. Države, teritorije i jurisdikcije s offshore financijskim centrima

Afrika	Azija i Pacifik	Europa	Bliski istok	Zapadna hemisfera
Džibuti	Cookovi otoci	Andora (FSF)	Bahrain	Anguilla
Liberija	Guam	Campione	Izrael	Antigva
Mauricijus	Hong Kong, SAR	Cipar	Libanon	Aruba
Sejšeli	Japan ^a	Dublin, Irska		Bahami
Tangier	Labuan, Malezija	Gibraltar		Barbados
	Makao,	Guernsey		Belize
	Marianas	Otok Man		Bermuda
	Marshallovi otoci	Jersey		Britanski djevičanski otoci
	Mikronezija	Lihtenštajn		Kajmansko otočje
	Nauru	London, V.B.		Kostarika
	Niue	Luksemburg		Dominikanska Republika
	Filipini	Madeira		Grenada
	Singapur ^b	Malta		Montserrat
	Tahiti	Monako		Nizozemski Antili
	Tajland ^c	Nizozemska		Panama
	Vanuatu	Švicarska		Portoriko
	Zapadna Samoa			Sv. Kristofer i Nevis
				Sv. Lucija
				Sv. Vincent i Grenadini
				Otočje Turks i Caicos
				SAD ^d
				Urugvaj
				Zapadna Indija ^e

^a Japansko offshore tržište (engl. Japanese Offshore Market – JOM)

^b Azijski valutni računi (engl. Asian Currency Units – ACUs)

^c Međunarodne bankarske ustanove u Bangkoku (engl. Bangkok International Banking Facilities – BIBFs)

^d Američke međunarodne bankarske ustanove (engl. U.S. International Banking Facilities – IBFs)

^e Uključuje Djevičanske otoke, Anguilla i Monserrat

Izvor: IMF, 2000. Offshore Financial Centers - IMF Background Paper. Dostupno na: www.internationalmonetaryfund.com/external/np/mae/oshore/2000/eng/back.htm#3, 24.10.2020., citirano prema: Mihaljević 2012: 800.

3. POREZNA UTOČIŠTA ILI FINANCIJSKI CENTRI

Pojmovna neujednačenost ne priječi stalnom porastu popularnosti poreznih oaza. Pretpostavlja se da se 7 od 10 financijskih središta nalaze upravo u poreznim utočištima, a prema MMF-u polovica svjetskog novca prolazi kroz porezna utočišta. Razlozi su dvojaki. Prvi je visoka stopa poreza u mnogim zemljama i restriktivni devizni propisi. Drugi, moguće i važniji razlog jesu karakteristike poreznih utočišta. Nikolić ističe pet karakteristika: minimalno plaćanje ili neplaćanje poreza, jednostavno osnivanje i vođenje kompanija, postojanje visokog stupnja diskrecije i privatnosti u poslovanju, ekonomsko-politička stabilnost i integritet vlade, razvijeno bankarstvo (Nikolić, 2004).

Kako je već spomenuto prethodno u tekstu, državni financijski aparat živi od poreza te je u cilju svake države da spriječi odljev novca izvan svojih granica. Time porezna utočišta postaju veliki problem moderne države te se postavlja pitanje o tome ima li u takvom izbjegavanju poreza kaznenog djela. Popularnost poreznih oaza znatno je porasla krajem 20. stoljeća te su ta područja postala prava financijska središta i ne čudi da ih zovu također poreznim rajevima (engl. *tax havens*) koji su privlačni za sve više stranih investitora nudeći im tajnost podataka (Glavina, 2018). Godine 2008. nastupila je velika financijska kriza koja je na vidjelo izbacila mnoge financijske malverzacije, a jedna od njih su i poslovanja u poreznim oazama koje svoju „poslovnu strategiju izgradile na niskim ili nultim poreznim stopama, deregulaciji, političkoj stabilnosti, ali prije svega strogoj tajnosti podataka i privatnosti“ (Mihaljević, 2012: 796).

U posljednjim desetljećima 20. stoljeća porezne oaze doživjele su pravu eksploziju i procvat te postale snažna financijska središta, dok mnoge razvijene zemlje zbog tih poreznih oaza gube milijarde dolara. No, porezne su oaze i mjesta u kojima se olakšava kriminalne aktivnosti u obliku pranja novca zarađenoga prodajom droge, neplaćanjem poreza i sl. Dva su temeljna razloga velike popularnosti poreznih oaza – globalno okruženje te prednosti ponuđene poslovnim subjektima (Sertić 2012: 43).

3.1. Povijesni razvoj i geografska rasprostranjenost offshore područja

Iako njihova pojava seže daleko u povijest, nastanak suvremenih pojedinih poreznih oaza nije jednostran te je svaka konstruirala vlastitu praksu funkcioniranja.⁹ Može se tvrditi da je sve počelo s brodskim kompanijama čiji brodovi nisu plovili pod zastavama vlastitih država. Tomu su doprinijele također sudske presude s kraja 19. stoljeća prema kojima su porez Engleskoj morala plaćati sva nacionalna i internacionalna poduzeća smještena u Engleskoj, što je navelo brojne kompanije da svoja sjedišta izmjesti i registriraju u državama s malom regulativom, niskim poreznim stopama i izuzetno fleksibilnim radnim uvjetima, čime su nastojali maksimalno smanjiti operativne troškove. (Sikka, 2003).

Porezne oaze/utočišta ili offshore financijski centri intenzivno se šire početkom 20. stoljeća, posebno nakon Prvog svjetskog rata kada su mnoge države povećanjem raznih poreza pokušavale obnoviti gospodarstvo. Bogatašima iz Velike Britanije, Kanade i SAD-a, takav se princip oporezivanja nije svidio jer se ticao najviše njihovih rashoda te su tražili mjesto za svoje bogatstvo kako bi izbjegli plaćanje poreza. Tako 60-ih godina formiraju se u poreznim oazama podružnice američkih banaka Upravo 60-ih pa sve do 90-ih godina 19. stoljeća zlatno je doba poreznih oaza, kako ih Bejaković naziva, „brojna utočišta za sklanjanje nezakonito stečena novca ili one dobiti za koju vlasnici nisu htjeli platiti porez“ te nastavlja: „offshore je složen financijski i zakonski mozaik obavljanja mnoštva raznovrsnih usluga potrebnih onima koji žele na zakonit ili nezakonit način izbjeći fiskalnu obvezu“ (Bejaković, 2013: 70).

U svakom razdoblju određena područja su razvijala financijsku offshore djelatnost, legalno ili nelegalno. U ranim sedamdesetim godinama u Luksemburgu su investirali mnogi iz Njemačke, Francuske i Belgije, a privlačila ih je niska porezna stopa na dohodak, neplaćanje poreza na prihod od dividendi za strane ulagače te stroga bankarska tajna. U isto vrijeme Bahrein počinje novim bankarskim zakonima i olakšavajućim poreznim poticajima nuditi usluge skupljača regionalnih viškova nafte. Razvijene industrijske zemlje se pokušavaju

⁹ Nekoliko primjera nastanka, ali i različitog temelja u budućem razvoju: Švicarska je dugo gradila svoje financijske institucije na principu stroge bankovne tajne, a njezin su model pokušali pratiti druge porezne oaze (Bahami, Lihtenštajn, Luksemburg, New Jersey), a Panama i Liberija su brodovima nudile mogućnost izbjegavanja propisa. Zanimljiv je i podatak da su za pisanje propisa određenih karipskih područja bili zaduženi odvjetnici nerijetko povezani s mafijom (Sikka, 2003).

osamdesetih godina suprotstaviti netransparentnoj konkurentnosti poreznih utočišta, ali su ti financijski centri i dalje privlačili velika globalna financijska sredstva, pri čemu su im pomagali visoko kvalificirani financijski stručnjaci. Privlačnost offshore područja jenjava krajem devedesetih godina jer su se financijske vlasti industrijski najrazvijenijih zemalja kroz snižavanje kamatnih stopa, kontrole kapitala i bankarskih rezervi, uspjele oduprijeti konkurenciji OFC-a, učinivši poslovanje bankama izvan matičnih jurisdikcija manje privlačnima (IMF, 2000).

Slika 3. Ilustracija geografske rasprostranjenosti poreznih oaza u svijetu

Izvor: <https://www.jutarnji.hr/globus/svijet/porezne-oaze-na-tajnim-racunima-od-paname-do-lihtenstajna-pohranjeno-je-32-bilijuna-dolara-4067859>, 24.10.2020.

Postotak vanjske imovine banaka u OFC-ima u ukupnoj imovini smanjio s 56% u 1992. godini na oko 50% u lipnju 1999. Iako se radi o smanjenju imovine za oko 6%, udio od 50% i dalje predstavlja izuzetno veliki broj, pogotovo ako poznajemo teritorijalnu veličinu OFC-a i broj stanovnika koji tamo prebivaju (Mihaljević 2012: 799). Slike 3 i 4 su ilustracije geografske rasprostranjenosti poreznih oaza u svijetu i u Europi.

Razvoj poreznih oaza, ali i njihov popis se mijenjao iz godine u godinu. Na listi su na primjer 2002. ostale samo Andora, Lihtenštajn, Liberija, Monako, Maršalovi Otoci, Nauru i Vanatu, dok je 2004. ostalo samo 5 zemalja s obzirom na to da su se Nauru i Vanatu obvezale na transparentnost i razmjenu informacija, što je bio uvjet da se određeno područje skine s tzv. crne liste, o čemu će biti riječi naknadno u ovom radu. Naime, činjenica je da je jedno od glavnih obilježja poreznih utočišta tajnost podataka te se transparentnošću to djelomično usustavljuje. Stoga Glavina (2018) tvrdi da je lista nekooperativnih država do 2018. svedena na nulu. Razmjenu podataka i transparentnost su ipak prihvaćeni formalno, ali primjena i dalje ostaje upitna. Naime, „neke porezne oaze, neovisno o veliku broju kompanija na njihovu teritoriju, ne vode podatke o direktorima ili dioničarima takvih društava (npr. Britanski Djevičanski Otoci). S obzirom na poteškoće provođenja navedenih ugovora u praksi porezne oaze i dalje pružaju svoje usluge“ (Glavina, 2018: 200).

Slika 4. Ilustracija geografske rasprostranjenosti poreznih oaza u Europi

1.Otok Man, 2.Dublin, 3. Guernsey, 4.Jersey, 5.Luksemburg, 6.Švicarska, 7.Lihtenštajn, 8. Monako, 9.Andora, 10.Gibraltar, 11.Malta, 12.Cipar

Izvor: <http://rezzatonline.wordpress.com/2012/07/29/offshore-centres/>, 24.10.2020.

3.2. Klasifikacija poreznih oaza

Porezne oaze su obično male države koje najčešće imaju manje od jednog milijuna stanovnika, ali su općenito imućnije od drugih zemalja. Uz to njihova državna struktura je vrlo prepoznata u međunarodnim odnosima, a ta struktura uključuje odgovornost, političku stabilnost, djelotvornost vlade, vladavinu zakona i kontrolu korupcije. One zemlje u kojima stanje nije tako, teško da mogu postati porezne oaze (Sertić, 2012).

Porezna utočišta ne moraju biti samo one zemlje koje su minimizirale ili ukinule poreze. To mogu biti i zemlje s visokim porezima ako svojim zakonima i propisima te tradicijom pogoduju smanjenu poreznih opterećenja. Sertić navodi podjelu poreznih oaza: porezne oaze bez poreznog opterećenja, porezne oaze s niskim poreznim opterećenjem, porezne oaze s opterećenjem samo na lokalne primitke te posebne porezne oaze (Ibidem).

Nikolić pojašnjava svaki od navedena 4 tipa te navodi primjere zemalja u kojima postoji neko od ovih utočišta. Na primjer porezna utočišta bez poreza su, kako i naziv otkriva, prava porezna utočišta u kojima ne postoje drugi porezi osim carine. Za kompanije su takva utočišta pogodna jer se vrlo lako mogu u tim područjima osnovati te godišnje pristojbe ne ovise o ostvarenoj dobiti. Zemlje ovakvih poreznih utočišta su: Bahami, Bermuda, Kajmansko Otočje, Turks/Caicos, Nauru i Vanuatu (Nikolić, 2004).

U poreznim utočištima s porezima samo na lokalne primitke oporezuju se samo dobit ostvarena iz domaćih izvora, s tim da postoje dva tipa ovakvih poreznih utočišta: ona koja osnovanim kompanijama dozvoljavaju poslovne aktivnosti i na vlastitom teritoriju i u inozemstvu te ona koja traže od kompanija u trenutku osnivanja da naglase na kojem području će ostvarivati dobit te će prema tome plaćati i porez – opet na dobit ostvarenu iz domaćih izvora. U prvi tip pripadaju zemlje: Belize, Britanski Djevičanski Otoci, Cookovi Otoci, Hong Kong, Liberija, Nevis, Panama i Zapadna Samoa, a u drugi tip: Gibraltar, Guernsey, Irska, Isle od Man, Jersey i Mauricijus (Ibidem).

Treća skupina su porezna utočišta s niskim porezima koja nude uz niske poreze često i brojne ugovore o izbjegavanju dvostrukog poreza. Tako kompanije mogu manje plaćati porez u zemljama u kojima je porez ustvari visok. Takva porezna utočišta su sljedeće zemlje: Barbados, Cipar, Madiera, Mađarska, Mala i Nizozemski Antili. Posebna porezna utočišta u

porezna utočišta u najširem kontekstu. Ona nude pojedine povlastice za određene skupine, poput holding kompanijama, kao npr. u Austriji, Lichtensteinu, Luksemburgu, Nizozemskoj i Švicarskoj, ali u ovu skupinu zbog brojnih poreznih povlastica mogu se pribrojiti također SAD i Velika Britanija (Ibidem).

3.3. Modeli poslovanja u poreznim oazama

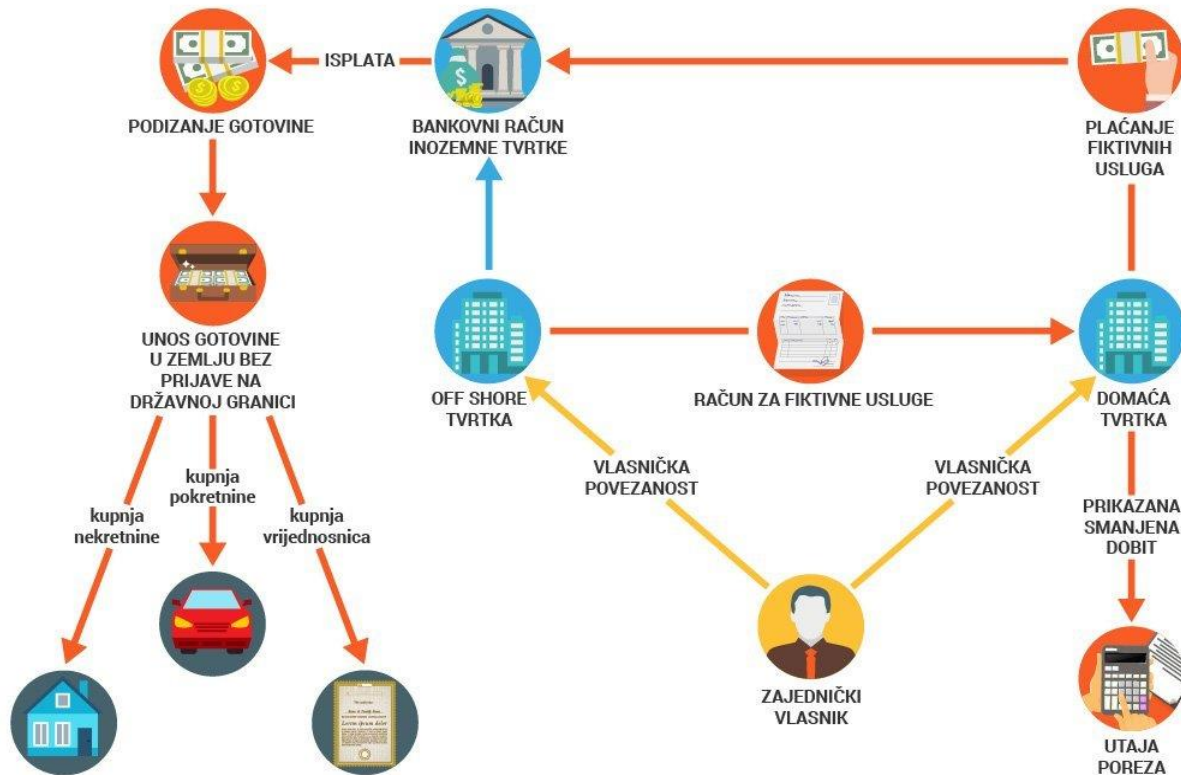
Modeli poslovanja u poreznim oazama nisu isključivo ilegalni. Naime, sve ono što je ilegalno izvan njih, ilegalno je u poslovanju na području pojedinih poreznih utočišta. Spektar poslovanja u poreznim oazama je vrlo širok, a poslovnim subjektima su na raspolaganju offshore kompanije, fondovi, društva ili zaklade. U poreznim rajevima mogu se držati dionice i ostali vrijednosni papiri, registrirati jahta, i sl. No, potrebno je razmotriti i određene okolnosti, kao što su politička i ekonomska stabilnost, podložnost zakonodavstva promjenama, konstantnost porezne stope, komunikacijska infrastruktura, kontrola razmjene sredstava ili ograničenje transfera robe i kapitala, anonimnost, i dr. (Masnjak, 1998).

Prema klasifikaciji poreznih oaza vidjelo se da postoje one s nultom ili vrlo niskom stopom oporezivanja koje privlače poslovne subjekte u porezne oaze, ali oni često ne mogu poslovati na domaćem tržištu ili je čak zabranjena transakcija u domaćoj valuti. Usprkos tomu porezna obveza nije jasno određena te se porezni obveznik može dogovoriti s vlastima što dovodi do netransparentnosti. Nedostupnost informacija razlogom je da su skupine razvijenih zemalja i razne osnovane organizacije u borbi protiv poreznih oaza, što dakako utječe i na njihove modele poslovanja. O borbi međunarodne zajednice s poreznim utočištima detaljnije će biti govora u sljedećem poglavlju, ali Nikolić donosi tabelu raznih inicijativa nekih međunarodnih organizacija koje su izravno uključene u problematiku poreznih utočišta (Nikolić, 2004: 270).

Multinacionalne korporacije primjenjuju različite metode legalnoga izbjegavanja plaćanja poreza – mogu npr. prenositi dobit iz zemalja s visokim poreznim opterećenjem u zemlje s niskim ili bez poreznog opterećenja, čime se smanjuje poreznu obvezu korporacije bez utjecaja na ostale aspekte djelovanja korporacije. Razlike u porezima utječu i na stvarnu

ekonomsku aktivnost korporacije, što zauzvrat utječe na prihode, pa se govori izvještačenom prijenosu dobiti (Sertić, 2012).

Slika 5. Shema poslovanja offshore tvrtki

Izvor: <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/kako-se-preko-offshore-tvrtke-moze-utajiti-porez-20151119/print> , 31.10.2020.

Borba međunarodne zajednice u odnosu na porezne oaze ne događa se toliko zbog legalnog poslovanja – iako i ono oduzima pojedinim državama dobit, već zbog ilegalnog poslovanja – iako se na svim mrežnim portalima mogu naći sheme na koji način se preko neke offshore tvrtke može utajiti porez, kao što je prikazano na slici 5. Kao što shema pokazuje, poslovanje u offshore području vrlo je uvezano neovisno otvara li poslovni subjekt račun u

poreznoj oazi ili osniva kompaniju. Stoga će ukratko u sljedećim poglavljima biti riječi najprije o poslovanju offshore tvrtki, a zatim o bankama i bankovnim računima.

3.3.1. Offshore kompanije

Zahvaljujući pogodnostima porezna utočišta postaju središta poslovanja različitih kompanija, banaka i drugih financijskih institucija koje posluju izvan propisa domicilnih kompanija. Takve kompanije nazivaju se *offshore kompanijama*. Njihovo formiranje najčešći je model poslovanja u poreznim oazama, a to je tako zbog brojnih prednosti koje poslovni subjekti mogu ostvariti kroz osnivanje offshore tvrtke: smanjenje poreznih obveza, zaštita privatne imovine, upravljanje rizikom, smanjenje troškova, povećanje imovine, tajnost podataka, veće zarade, i dr. Kompanija je najčešće internacionalna, a formira se uglavnom preko odvjetničkih ureda koji djeluju ili su registrirani u offshore područjima (Pavlović, 1999).

Pavlović (1999) navodi samo 3 uvjeta koja je potrebno ispuniti kako bi bilo koja offshore kompanija bila osnovana: registrirati kompaniju u nadležnom tijelu, gdje se tom prigodom dobiva sjedište s imenom agenta na čije ime glasi tvrtka, tj. čije ime se nalazi u registraciji, zatim otvoriti bankovni račun u banci gdje se nalazi kompanija, te pod 3 iznajmiti poštanski sandučić za slanje pošte na adresu offshore kompanije. Trgovina, ulaganja, financiranje, usluge savjetovanja, očuvanje autorskih prava, patenata i imovine, posjedovanje jahti i plovila, porezno i financijsko poslovanje područja su koja pripadaju najčešćim djelatnostima offshore kompanija.

Dakle, omogućeno im je bavljenje svim zakonom dozvoljenim djelatnostima, osim bankarstvom za što je potrebna posebna dozvola. Nikolić razlikuje pritom: trgovačke kompanije, prijevoznike kompanije, uslužne kompanije, holding kompanije, financijske kompanije, pasivne investicijske kompanije i pasivne kompanije za posjedovanje imovine. Opisuje zatim primjer cjelokupnog procesa poslovanja gdje se tijekom nabavke određene robe ili usluge događa da roba ili usluga po nekoliko puta promijeni vlasnika, ali se prilikom carinjenja prilaže samo posljednji račun, koji se onda oporezuje po vrlo niskoj ili nultoj stopi poreza (Nikolić, 2004).

Nikolić nadalje ukratko pojašnjava svaku od navedenih djelatnosti te je iz kratkih prikaza jasno zašto su područja poreznih oaza pogodan prostor za osnivanje offshore

kompanije. U trgovačkim kompanijama koje posluju na međunarodnoj razini razlikuju se trgovina s nepovezanim subjektima tijekom kojega se trgovanje vrši direktno preko offshore kompanije te se dobit akumulira jer ne postoji obveza plaćanja poreza. S druge strane postoji trgovina s povezanim subjektima pri čemu su offshore kompanije najčešće posrednici koji se najčešće za onshore kompaniju pojavljuju kao istraživači tržišta i pronalazači dobavljača, ali uzimaju odgovarajuću proviziju. Nadalje prijevoznike kompanije dugo su u offshore vodama te se radi najčešće o brodarskim kompanijama. Zemlje koje nude pogodnosti brodarskim tvrtkama su npr. Liberija, Panama, Cipar, Malta, Otok Man i Gibraltar. Posebno su ove kompanije aktivne u naftnoj industriji, a ukrcana nafta čuva se i skladišti u poreznim oazama. Time su npr. trgovačke kompanije, prijevoznici i kompanije koje skladište naftu oslobođeni poreza jer su ostvareni prihodi offshore (Ibidem).

Holding kompanije se osnivaju najčešće u zemljama koje imaju sklopljene ugovore o izbjegavanju međunarodnog dvostrukog oporezivanja. Nadalje iako bankarstvo mora imati posebne licence za poslovanje u bilo kojem području, financijske kompanije uz trust kompanije, investicijske fondove i osiguravajuća društva, obuhvaćaju i banke. Dozvola lokalnih vlasti i minimalni temeljni kapital uvjet su koji mora ispuniti bilo koja financijska kompanija u offshore centrima. Banke dobivaju dvije vrste dozvola: klasa A – neograničena licenca kojom su slobodni pružati sve vrste poslovanja i klasa B – ograničena licenca za određenu skupinu pravnih i fizičkih subjekata, a u pravilu ne odnosi se na poslovanje s domicilnim stanovništvom (Ibidem).

Još dvije vrste offshore kompanija su pasivne investicijske i pasivne kompanije za posjedovanje imovine. Prve se u ime svojih vlasnika bave ulaganjem slobodnih novčanih sredstava u bankovne depozite ili vrijednosne papire, a da pritom izbjegavaju poreze na kamate, dividende, kapitalni dobitak ili poreze na nasljedstvo i darove u zemlji iz koje potječe vlasnik. Ove kompanije karakterizira privatnost investicijskih aktivnosti, ali i lakši pristup međunarodnim financijskim tržištima. Pasivne kompanije za posjedovanje imovine omogućuju porezne uštede vlasnicima nekretnina, plovila, vozila, zrakoplova i sl. (Ibidem).

Podaci pokazuju da multinacionalne korporacije preko financijskih centara iz zemalja u razvoju godišnje utaje 50 milijardi dolara poreznih prihoda, dovoljnih da prestanu primati inozemnu pomoć, zaustave rast vanjskog duga i smanje razinu siromaštva (Mihaljević, 2012).

3.3.2. Offshore financijsko poslovanje

Iako sve poslovanje poslovnih subjekata svodi se na financijsko poslovanje, u ovom slučaju mislim se na bankovno poslovanje i bankovne račune u poreznim oazama. Financijsko poslovanje u poreznim utočištima odnosi se također na svjetske, odnosno međunarodne financije. Analize poslovanja offshore centara podloga su mnogim raspravama o mogućim rizicima za stabilnost međunarodnih financija, stoga ta područja vode jaku borbu, ali rijetko konkurirajući novim financijskim metodama i proizvodima ili snižavanjem troškova financijskih usluga na međunarodno prihvatljiv način. Naprotiv, umjesto toga sve više do izražaja dolaze pitanja koliko uistinu takva mjesta pridonose razvoju međunarodnih financija, ako je njihov jedini način snižavanja troškova labavljenje zakonskih i nadzornih standarda (Darbar, Johnston i Zephirin, 2005).

Upravo su razvoj i širenje tržišta potaknuli porezne oaze da se okrenu financijskim standardima koji su često vodili do manipulacije i malverzacije, pranja novca i drugih ilegalnih aktivnosti, nanoseći izuzetnu štetu zemljama iz kojih je dolazila ilegalna poslovna praksa. Prema procjeni MMF-a iz 2002. imovina koja se čuva u poreznim oazama iznosi preko 5 bilijuna dolara. Istraživanje Mreže za poreznu pravdu iz 2006. prikazuje da se u financijskim centrima nazali oko 11,5 bilijuna dolara neprijavljenih sredstava, što je oko 255 milijardi dolara poreznog gubitka (Keeler, 2009).

U ovim procesima veliku ulogu imaju banke koje omogućuju transfer dobiti te provođenje strategije izbjegavanja plaćanja poreza. One mogu djelovati i posredno obavljajući usluge u poreznim utočištima, a njihovo najvažnije obilježje poslovanja u poreznim oazama – netransparentnost – omogućuje im neprovođenje važećih regulatornih propisa te obavljanje vrlo unosnih ili spekulativnih poslova visokog rizika, kakvi nisu povezani s realnim gospodarstvom. Do 2015. godine nije bilo načina utvrđivanja je li ovakav način poslovanja banaka uobičajen, ali kad je 2013. otkrivena uključenost i nevladinog sektora, počela se zahtijevati veća transparentnost u poslovanju te su banke morale početi objavljivati podatke o svom poslovanju, broju zaposlenih, plaćenim porezima i primljenim subvencijama za svako područje djelovanja, obuhvativši porezna utočišta (Bejaković, 2016).

Bejaković navodi primjer poslovnih aktivnosti francuskih banaka. Prema analizi udruge Platforma za fiskalna i regulatorna porezna utočišta, u poreznim oazama 2014. i 2015. zabilježena je četvrtina njihova poslovanja. Tako je njihov ukupan promet u tim područjima bio 13,5 mlrd. eura, dok je ukupan međunarodni promet dosegnuo 53 mlrd. Prema broju podružnica, otprilike trećina inozemnih podružnica poslovale su u poreznim oazama. U 2014. banke su u poreznim oazama imale 577 podružnica od ukupno 1859 izvan Francuske, dok ih je u 2015. bilo 641 od 1854. Gotovo trećina međunarodnog profita francuskih banaka postignuta je u poreznim oazama, odnosno 2015. gotovo pet milijardi eura od 15,3 mlrd. ukupne međunarodne dobiti. Bejaković zatim navodi šest pokazatelja o „poslovanju francuskih banaka u oazama bez palmi“ – to je ono što svaku banku otkriva u poslovanju u poreznim oazama: ostvareni prihodi, sumnjivi profiti, znatno veća produktivnost bankarskih službenika u poreznim oazama, osobite aktivnosti u poreznim oazama, različite porezne stope, nezadovoljavajuća transparentnost (Ibidem).

Spudić u svom radu govori konkretnije o offshore bankovnim računima, ali se osvrće i na banke i osiguravajuća društva. Prema njezinim riječima bilo koji račun otvoren izvan rezidentne zemlje može se smatrati offshore bankovnim računom, a potreba otvaranja računa u drugoj državi temelji se najčešće na anonimnosti, kao i političkoj i ekonomskoj stabilnost nerezidentne zemlje. Tomu je svakako pridonijelo i elektroničko bankarstvo koje dopušta transakcije bez putovanja u inozemstvo (Spudić, 2017).

Offshore banke nude više mogućnosti, odnosno više vrsta računa, nego što to čine lokalne banke: tekući račun, štedni račun, anonimni bankovni račun, investicijski račun, fiducijarni račun, potvrde o depozitu, račun za plemenite metale, račun za čuvanje. Tekući račun je najučestaliji, a neke banke pružaju mogućnost i otvaranje viševalutnog tekućeg računa. Za razliku od štednog i investicijskog gdje početni polog mora iznositi određenu svotu, to nije slučaj kod tekućeg računa. Anonimnost je bitna kod anonimnih bankovnih računa. Do 1992. mogli su se otvarati računi bez imena vlasnika, što više nije slučaj, ali se banka obvezuje na čuvanje anonimnosti. Upravo u tom smjeru ide i fiducijarni račun koji banka otvara u drugoj banci na svoje ime u ime klijenta, za što početna banka naplaćuje određenu kamatu od 0,25%. Popularne su također potvrde o depozitu jer nude fiksni, sigurni mjesečni prihod za investitora (Ibidem).

Porezne oaze, unatoč brojnim pritiscima međunarodne zajednice, i dalje se razvijaju. Poslovni subjekti ne drže ustvari svoj novac u poreznim oazama, nego ga šalju u moćna svjetska financijska središta poput New Yorka, Pariza, Londona, i sl. štiteći privatnost vlasnika. Upravo u zemljama gdje se nalaze financijski centri, bankovna tajna onemogućuje vlade tih zemalja u dobivanju osnovnih podataka o stranim investitorima, pa nastaje nemogućnost uspješnog komuniciranja sa zemljama iz kojih dolaze takvi investitori. (Bejaković, 2013).

Prema procjenama godišnje se gubi jako puno poreznog novca zbog poreznih oaza: SAD 100 milijardi dolara godišnje, EU bilijun eura. Problem je što ni takvi izračuni nisu u potpunosti točni te nitko ne zna koliko novca ustvari prođe ili se čuva u poreznim oazama. Te oaze odlikuje znatan nerazmjer između veličine i značaja države te novca koji posjeduje: primjer su Bermudski otoci (oko 64 tisuće stanovnika) za koje se pretpostavlja da je na njima sklonjeno oko 1000 milijardi dolara vrijednosti financijske imovine.

Ako je novac stečen legalno, u poreznim oazama može se skloniti kako bi se izbjeglo plaćanje poreza. No, ako je novac stečen ilegalno, porezne oaze služe i za pranje novca. Neke olakšice koje u tom procesu nude porezne oaze: otvaranje tvrtki preko Interneta za 10-ak dana, tajnost informacija o tvrtkama, otvaranje računa u zemljama koje ne razmjenjuju informacije s drugim zemljama o tome, uspostavljanje fiktivnog odbora direktora i skupštine dioničara,... Te su radnje legalne, a ilegalnost nastupa kad započnu malverzacije s novcem i uplate investicija ili zajmova tvrtkama koje su samo paravan za primanje opranog novca.

„Javnim obznanjivanjem poslovanja po pojedinim zemljama postiže se tri cilja: demotivira se tvrtke da poslovanje i dobit nepropisno i umjetno prenesu u porezna utočišta, osigurava se da sva porezna tijela, uključivši ona u zemljama u razvoju, imaju pristup podacima. Ako izvješće nije javno neminovno postoji javna opasnost da vlade i tijela iz zemalja u razvoju nemaju pristup podacima, omogućuje se ulagačima, poslovnim strankama i zaposlenicima da bolje procijene različite vrste geopolitičkoga, zakonodavnog i financijskog rizika kakvome se izlažu“ (Bejaković, 2016: 107).

4. MEĐUNARODNI NADZOR NAD POREZNIM OAZAMA

Ne mora značiti da je svaka tvrtka s dobrim financijskim strukturama taji ili izbjegava, ali postoje modeli procjene i istraživanja koji impliciraju dokaze da tvrtka koja posluje u području visokih poreza, a ima konstantan priliv prihoda posluje u nekoj vrsti offshore područja (Desai, et al., 2006). U tom kontekstu kompanije koje posluju na međunarodnoj razini neloyalni su konkurenti posebno prema lokalnim malim i srednjim poduzetnicima koji i sami onda postaju korisnici poreznih oaza – što za posljedicu ima još dublji financijski jaz za mnoge države iz kojih odlaze porezni obveznici (Sikka, 2003).

Neovisno o važnosti poreznih utočišta i omjeru koji imaju u financijskom tržištu u najširem kontekstu, stav međunarodne zajednice prema tim poreznim utočištima nije pozitivan. Naime, njihovim postojanjem svaki pokušaj reforme poreznog sustava ustvari propada jer minimiziranje ili uklanjanje poreza za strane rezidente ima magičan efekt preusmjeravanja financijskog i ostalog geografski mobilnog kapitala. Takva neloyalna ili štetna konkurencija negativno utječe na zemlje koje provode određenu poreznu politiku zasnovanu na načelima zdravog poreznog sustava (Nikolić, 2004).

Nadzorni aparati pojedinih država ne uspijevaju doskočiti promjenama na ekonomskoj globalnoj razini. Prema Spenceru glavni problem u kontroli financijskog sustava predstavlja bankovna tajna¹⁰ koju nude sve porezne oaze te se borba protiv poreznih oaza i tiče ponajviše toga – poboljšanju porezne administracije i boljoj, odnosno više transparentnoj međunarodnoj razmjeni podataka. U suprotnom najteže posljedice snose savjesni porezni obveznici. Tomu je dakako doprinijela i liberalizacija ekonomije koja je dokinula kontrole financijske razmjene povećavajući istovremeno lakše i brže međunarodne transakcije, što je negativno utjecalo na teritorijalni princip prikupljanja poreza (Spencer, 2006).

Dugo se pokušavala na međunarodnoj razini usustaviti financijska razmjena. No, porezna utočišta usmjerila su se drugim financijskim standardima što je dovelo do rapidnog

¹⁰ Argentinski slučaj dovoljno govori o tome: da offshore i onshore financijski centri u zemljama OECD-a i drugim zemljama nisu strogo bankovnom tajnom štitili argentinske investicije i da su ustupili porezne informacije o tim investicijama argentinskoj vladi, bijeg kapitala i porezna evazija bila bi znatno manja (Mihaljević, 2012).

rasta kriminala na globalnoj razini i potkopavanja transparentnosti proračunskih prihoda u siromašnim zemljama kojima se smanjuje vlast nad vlastitim poreznim sustavom, ali ima i za posljedicu gubitak prihoda i povećanje drugih poreznih stopa. No, financijske malverzacije u poreznim oazama mogu imati i druge svrhe, uz poreznu evaziju također i sakrivanje kriminalnih djelatnosti, politička korupcija, prostitucija, trgovanje drogom, oružjem ili ljudima (Sikka, 2003).

Ipak, nisu svi na međunarodnoj razini bili za sankcije pojedinim državnim poreznim sustavima, makar se radilo i o poreznim oazama. Protiv zadiranja u porezne sustave bilo kojih država usprotivio se SAD, ali su i oni popustili nakon 2001. i terorističkih napada. Američki je predsjednik tražio nakon tih događanja ovlasti kako bi imobilizirao imovinu međunarodnog terorizma. Iako je povod bilo pronalaženje terorističkih investitora, na kraju se veliki dio retorike odnosio na financijske institucije koje su poslovale u poreznim utočištima na koje su pritisak vršile članice EU i SAD (Nikolić, 2004).

Mihaljević (2012) u svom radu govori o nadzoru koji je međunarodna zajednica uspostavila nad poreznim oazama. Ističe pritom koje organizacije imaju u tome vodeću ulogu: Forum za financijsku stabilnost, Grupa za financijsku akciju protiv pranja novca, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj, Međunarodni monetarni fond. Predstavnici ovih organizacija na više su međunarodnih konferencija raspravljali o prijetnjama koje predstavljaju porezna utočišta, posebno u financijskim prijevarama.

4.1. Forum za financijsku stabilnost i Grupa za financijsku akciju protiv pranja novca

Forum za financijsku stabilnost (engl. Financial Stability Forum – FSF) i Grupa za financijsku akciju protiv pranja (engl. Financial Action Task Force – FATF) novca dvije su organizacije koje su se izravno bavile problematikom poreznih oaza. U nastavku teksta slijedi kratki pregled njihovih aktivnosti početkom novog tisućljeća kada su razvijene svjetske zemlje upustile se u ozbiljnu borbu protiv kako poreznih oaza, tako i nelegalnosti takvog poslovanja, posebno pranja novca.

Radna skupina FSF-a promatrala je porezna utočišta u kontekstu stabilnosti financijskog sustava, procjenjivala koliko se porezna utočišta pridržavaju međunarodnih standarda te one najproblematičnije savjetovala kako da se približe međunarodnim standardima. Izvješće ove grupe usvojeno je 2000. godine te je tada napravljena i klasifikacija poreznih utočišta prema stupnju suradnje (Nikolić, 2004).

Visok stupanj suradnje pokazale su sljedeće zemlje: Irska, Guernsey, Hong Kong, Otok Man, Jersey, Luksemburg, Singapur i Švicarska. Posjedovanje aparata za nadzor, ali koji je daleko ispod međunarodnih standarda imali su prema spomenutom izvješću: Andora, Bahrin, Barbados, Bermuda, Gibraltar, Malezija, Makao, Malta i Monako. Najbrojnija je treća skupina zemalja koje karakterizira nizak stupanj nadzora te skoro nikakva suradnja s onshore zemljama: Anguila, Antigua&Barbuda, Aruba, Bahami, Belize, Britanski Djevičanski Otoci, Kajmansko Otočje, Coocovo Otočje, Kosta Rica, Cipar, Lisabon, Lichtenstein Maršalovo Otočje, Mauricijus, Nauru, Nizozemski Antili, Niue, Panama, Samoa, Seišeli, St.Kitts&Necis, St. Lucia, St. Vincent&Grenadini, Turks&Caicos i Vanuatu (Ibidem).

FATF s druge strane prati zakonodavstva poreznih utočišta te proučava pranje novca u poreznim oazama. Ovu Grupu osnovala su zemlje članice G7¹¹ s još dvadesetak zemalja i organizacija kako bi se otkrila nekooperativna područja koja se bave pranjem novca. U izdanom dokumentu *Četrdeset preporuka* FATF regulira korake koje treba poduzeti unutar krivičnoga zakonodavstva i financijskog sustava, ali i na području međunarodne suradnje kako bi se uspješno spriječilo pranje novca. Ovim dokumentom FATF inkriminira sve sudionike bilo kojeg procesa pranja novca jer se ova Grupa vodi principom „know your customer – upoznaj svojeg klijenta“ (Cirkveni, 2000).

Nekoliko je preporuka koje treba istaknuti: 1) pravne osobe ne smiju biti paravan za vođenje anonimnih računa i financijskih transakcija; 2) zahtijevanje podataka o fizičkim osobama koje upravljaju pravnom osobom; 3) povećana pozornost za sve složene i velike transakcije; 4) pozornost skrenuti i na transakcije s offshore tvrtkama; 5) pozornost usmjeriti

¹¹ G7 je grupa industrijski najrazvijenijih i privredno najmoćnijih zemalja svijeta. Ovu grupu čine dvije zemlje sa sjevernoameričkog kontinenta: Sjedinjene Američke Države i Kanada, četiri europske zemlje: SR Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Francuska, Italija, jedina azijska zemlja Japan. U ovu skupinu, odnosno u skupinu G8 ubraja se također Ruska Federacija zbog velike političke važnosti.

na transakcije sa zemljama koje ne primjenjuju preporuke; 6) strogo postupanje prema nezakonitom prihodu i njegovo oduzimanje (Ibidem).

Godine 2000. FATF je u svom izvješću, tražeći informacije o novčanim transferima, imenovao 15 jurisdikcija (12 poreznih oaza) u kojima su pronađeni dokazi za procese pranja novca. Devet je jurisdikcija ubrzo nakon izvješća skinuti s liste jer su pokazali značajan i brz napredak (Mihaljević, 2012). Prema izvješću iz 2003. napravljena je „crna lista“ zemalja koje nisu htjele sudjelovati: Coocovo Otočje, Egipat, Guatemala, Indonesia, Myanmar, Nauru, Nigeria, Filipini, St. Vincent&Grenadini i Ukrajina. Posljedica „crne liste“ je da subjekti iz offshore kompanije u tim zemljama nemaju pravo imati bankovni račun u najvećem broju razvijenih zemalja, uključujući EU (Nikolić, 2004).

4.2. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj

Sredinom prošlog stoljeća gledalo se blagonaklono na porezna utočišta. To se promijenilo krajem devedesetih kada je Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) počela oštru borbu protiv takvog ponašanja. Ova je organizacija surađivala s radnom skupinom G20¹² te su ciljano otkrile porezne oaze, ali su ponajviše se usmjerile na poreznu evaziju. Naime, u poreznim oazama račune imaju više od dva milijuna nepostojećih tvrtki, tisuće banaka, investicijskih fondova, osiguravajućih društava te barem polovica registriranog brodovlja težeg od 100 t, a pretpostavlja se da je u tim oazama, mimo materijalne, pokretne i nepokretne imovina, oko 8 bilijuna američkih dolara, a sve skoro je privatno bogatstvo (Bejaković, 2013).

Prvi korak OECD-a bio je utvrditi jurisdikcije poreznih oaza i odrediti one prakse koje predstavljaju štetnu poreznu konkurenciju, a izvješće o tome odobrilo je Vijeće OECD-a 1998. godine. Nikolić navodi 4 glavne odrednice štetnog poreznog sustava prema OECD-u: nulta ili vrlo niska stopa oporezivanja, odvojenost porezne politike od domaće ekonomije, odnosno financijske politike, netransparentnost i nedostatan efikasne razmjene informacije (Nikolić, 2004).

¹² G-20 (engl. Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors) skupina je od dvadeset ministara financija i guvernera središnjih banaka. Radi se o neformalnom tijelom koje okuplja ministre financija i guvernera središnjih banaka 20 najvećih svjetskih ekonomija.

Politika OECD-a ograničila se na dva uvjeta: transparentnost i učinkovitu razmjenu podataka. Transparentnost pretpostavlja da će pojedine jurisdikcije ukloniti sve značajke koje ne se ne podudaraju s općeprihvaćenim računovodstvenim standardima i drugim utvrđenim zakonima i praksama, a zahtjev za razmjenu informacija temelji se na pravnim mehanizmima koji osiguravaju da se podaci daju poreznim vlastima drugih zemalja kao odgovor na određen zahtjev i da se ti podaci koriste samo u navedenu svrhu kako ne bi došlo do manipulacije informacijama (Ambrosanio i Caroppo, 2005).

Nadalje, porezne mjere mogu se smatrati štetnima ako se primjenjuju samo na nerezidente ili na transakcije s nerezidentima, ako su porezne pogodnosti izolirane od domaćeg gospodarstva ili nacionalne porezne osnovice, pružaju porezne prednosti u odsutnosti stvarne gospodarske aktivnosti i značajne gospodarske prisutnosti, odstupaju od načela OECD-a o transfernim cijenama ili poslovnim aktivnostima nedostaje transparentnosti. Preporukama koje je izdao OECD daje se veće ovlaštenje poreznim vlastima (Ibidem).

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj uspostavila je tri liste prema kojima su raspoređene pojedine sumnjiva porezne jurisdikcije. U bijelu listu pripadaju zemlje koje su u svoje zakonodavstvo ugradila ranije dogovorene mjere. Siviu listu čine zemlje koje su se obvezale poštivati propisane mjere, a na crnoj listi su države koje nisu pristale na mjere. Liste su se vremenom mijenjale, a aktivnosti OECD-a su bile usmjerene na to da se na crnoj listi nađe što manje zemalja (Sertić, 2012).

OECD 2000. sastavio početnu listu poreznih oaza koja sadrži 50 zemalja s Kariba, iz Srednje Amerike, Istočne Azije, Europe, Indijskog oceana, Srednjeg istoka, Sjevernog Atlantika, Tihog oceana i Zapadne Afrike. Izvorno je identificirano 47 poreznih oaza, od kojih šest nisu udovoljavale mjerilima, stoga je 2000. OECD identificirao 41 poreznu oazu. Šest poreznih oaza pristale su na suradnju (Bermuda, Kajmanski otoci, Cipar, Malta, Mauricijus i San Marino) te je OECD-ova crna lista iz 2000. sadržavala 35 zemalja. sve više poreznih oaza pristaju na suradnju te se crna lista smanjila na samo tri zemlje: Andoru, Liechtenštein i Monako (Ibidem), iako prema Ambrosanio i Caroppo (2005) toj listi pridodani su također Liberija i Maršalovi otoci.

Slika 6. Popis poreznih oaza koje se pojavljuju na raznim listama

Karibi Aguilla, Antigua and Barbuda, Aruba, Bahami, Barbados, ^{2,3} Britansko Djevičansko otočje, Kajmanski otoci, Dominikanska Republika, Grenada, Monteserrat, Nizozemski Antili, Sv. Kristofor i Nives, Sv. Lucija, Sv. Vincent i Grenadini, Turks i Caicos otoci, Djevičanski otoci SAD-a ³
Srednja Amerika: Belize, ³ Kostarika ¹ Panama ³
Istočna Azija: Hong Kong, ^{1,3} Sigapur ^{1,3}
Europa: Andora, Kanalski otoci (Guernsey i Jersey), ³ Cipar ³ Gibraltar, Otok Man, ³ Irska, ^{1,3} Lichtenstein, Luxemburg, ^{1,3} Malta ³ Monako, San Marino, ³ Švicarska ¹
Indijski ocean Maldivi, ^{2,3} Mauricijus, ³ Sejšeli ³
Srednji istok: Bahrain, Jordan, ^{1,3} Libanon, ^{1,3}
Sjeverni Atlantik Bermuda ³
Tihi ocean; Otoci Cook, Mašalovi otoci, Samoa, Nauru, Niue, ¹ Tonga, ^{2,3} Vanuatu
Zapadna Afrika: Liberija
<ol style="list-style-type: none"> 1 Nisu uvrštene u OECD-ovu inicijalnu listu oaza. 2. Uklonjene sa OECD-ove liste, jer je naknadno utvrđeno da nisu ni trebale biti na listi. 3. Od 8. srpnja 2009. nisu na OECD-ovoj „sivoj listi, a trenutno su na OECD-ovoj „bijeloj listi“

Izvor: Sertić A.: "Porezne oaze: Međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija", Porezni vjesnik 5/2012, 44.

Nakon 2000. godine pojedine države imale su određene rokove koje su morale ispuniti: 31. prosinca 2003. bio je krajnji rok za provedbu mjera kojima se osigurava učinkovita razmjena informacija s poreznim vlastima za kaznena porezna pitanja i postizanje transparentnosti poreznog sustava; 31. prosinca 2005. bio je krajnji rok za postizanje učinkovitosti razmjena informacija za građanska porezna pitanja (Ambrosanio i Caroppo, 2005). Međutim, financijski gubitci nisu smanjeni unatoč prihvaćenim mjerama. Prema izvješću OECD-a u godini 2007. kroz porezne oaze i offshore kompanije prošlo je između 5000 i 7000 bilijuna dolara.

Sertić donosi popis zemalja iz 2009. koje su se našle na nekoj od OECD-ovih listi. Na primjer, Kostarika, Malezija, Filipini i Urugvaj premještene su u sivu listu, a tijekom svibnja 2009. Andora, Lichtenstein i Monako su uklonjene sa crne liste, jer su pristale na suradnju.

„Prema najnovijima OECD-ovim izvješćima trenutno na crnoj listi odnosno na listi nekooperativnih zemalja nije nijedna zemlja. Kritičari tvrde kako mnoge zemlje koje su porezne oaze ili imaju obilježja poreznih oaza, nisu uzete u razmatranje. To se odnosi u prvome redu na razvijene zemlje (SAD, Velika Britanija, Nizozemska, Danska, Mađarska, Island, Izrael, Portugal i Kanada)“ (Sertić 2012: 45).

4.3. Međunarodni monetarni fond

Nadzor Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) pojačan je zadnjih godina. MMF inače nadzire politike zemalja članica, ali kako offshore financijski centri nisu članice, u tim je područjima nadzor izostao te je 2000. godine zaključeno da ne postoji dovoljno podataka kojima bi se mogao dokazati prijetnja poreznih oaza globalnom financijskom sustavu. Stoga je MMF sastavio dobrovoljni program procjene za ta područja, a koje se sastoji od dva velika tematska područja: procjena usklađenosti financijskoj poslovanja s međunarodnim standardima i tehnička pomoć (Mihaljević, 2012).

Ovim su programom identificirane dvije skupine zemalja: bogati i značajni offshore financijski centri s višom razinom usklađenosti standarda u području bankarstva, osiguranja, vrijednosnih papira i borbe protiv pranja novca i terorizma; manji i siromašniji centri sa slabijim nadzorom. Manjkavosti u nadzoru postoje u nedostatku mehanizama za razmjenu informacija te strogim odredbama o anonimnosti (Ibidem).

Mihaljević (2012) citirajući Spencera (2006) navodi da MMF u borbi protiv bijega kapitala treba prilagoditi i svoja izvješća u pridržavanju standarda i propisa raspoređenih u tri široka područja regulacije financijskog sektora: 1) transparentne vladine operacije i određivanje politike: širenje podataka, fiskalna transparentnost, transparentnost monetarne i financijske politike; 2) standardi financijskog sektora: nadzor bankarstva, sustav plaćanja, regulacija vrijednosnica, nadzor osiguranja, nastojanja u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma; 3) standardi cjelovitog tržišta za korporativni sektor: korporativno upravljanje, računovodstvo, revizija, prava u slučaju nemogućnosti plaćanja te prava kreditora. Ovim bi se naputcima mogla premostiti i bankovna tajna u poreznim pitanjima.

5. NAJPOZNATIJE OFFSHORE AFERE

Unatoč naporima MMF-a i ostalih organizacija ipak se događa bijeg kapitala. „Francuska, prema procjenama, svake godine izgubi otprilike 40 do 60 mlrd. eura poreznih prihoda, što je gotovo jednako ukupnima nacionalnim izdvajanjima za obrazovanje, kao jedne od najvećih proračunskih stavaka. Osim razvijenih zapadnih zemalja, poreznom su evazijom osobito pogođene zemlje u razvoju, pa tako Međunarodni monetarni fond procjenjuje kako je u njih gubitak poreznih prihoda zbog utaje poreza velikih korporacija razmjerno za gotovo trećinu veći nego u razvijenih zemalja“ (Bejaković 2016: 104).

Imati offshore tvrtku ili poslovati na bilo koji način u poreznoj oazi nije isključivo ilegalno ili nije uopće ilegalno. Odnosno, kako se vidjelo iz prethodnih poglavlja, legitimno je tako poslovati. Poteškoće u obliku kršenja zakona nastaju u trenutku kada offshore područja postanu mjesta izbjegavanja plaćanja poreza, a tajnost podataka otvara vrata mnogim kriminalnim skupinama i njihovim izvorima sredstava, ali ne samo njima.

Prema određenim istraživanjima američki porezni obveznici dobrovoljno plate samo 80% poreznih obveza. Utaji poreza s druge strane skloniji su oni bogatiji jer se u njihovom slučaju najčešće radi o većim svotama novaca, a takav dohodak lakše je utajiti (Bejaković, 2014). Isti autor navodi kako se u razvijenim zemljama javlja strah od toga da i banke koriste porezne oaze te vrlo netransparentno izbjegavaju plaćanje poreza. Spominje skandal iz 2015. – Swissleaks ili iz 2007. propast britanske banke Northern Rock Bank (Bejaković, 2016).

U govoru o glavnim ili vrlo važnim akterima u svijetu ekonomije koji su optuženi za neku vrstu utaje poreza često se navodi primjer Thomasa Middelhoffa¹³, šefa velike medijske korporacije Bertelsmann¹⁴, kojega je sud u Essenu u Njemačkoj sredinom studenog 2014. godine osudio zbog 27 slučajeva nezakonitog financijskog ponašanja i tri porezne utaje. Autor, citirajući Jeevana Vasagara (2014) navodi kako njegov pad proizlazi iz njegova života kao

¹³ Thomas Middelhoff je njemački umirovljeni korporativni menadžer. Bio je u upravnom odboru Bertelsmanna od 1990. do 2002., bio je izvršni direktor od 1998. Od 2004. do marta 2009. Middelhoff je bio predsjednik nadzornog odbora Arcandora i izvršni direktor kompanije.

¹⁴ Nakon kupnje Napstera – set od tri mrežne usluge fokusirane na distribuciju i prodaju glazbe – i sudskih procesa kojima je ta tvrtka morala platiti velike svote novaca, Middelhoff odlazi iz Bertelsmanna, kompanije koja je također morala snositi ogromne sudske troškove, a koja je u vlasništvu konzervativne obitelji Mohn te koja nije dala da njihova tvrtka izađe na burzu, čime bi obitelj znatno izgubila utjecaj u kompaniji.

medijskog mogula čija je rastrošnost dovela 2009. do stečaja Arcandora, njemačkog trgovinskog lanca i turističke agencije. Stečajni upravitelji Arcandora optužuju ga za negospodarsko ponašanje, neki vjerovnici navode kako im duguje velike iznose novca, a više država optužuje ga za neplaćanje poreza (Bejaković, 2014).

U oazama su moguće sve vrste transakcija s ciljem zakonskog smanjenja poreza. Poslovni subjekti navode razne razloge zašto se sele u područja gdje su porezne oaze i nitko im ne može protuslovit. No, glavni je razlog da je većina umorna od borbe protiv prevelikih poreza u kojima se njihov imetak konstantno provjerava i nadzire. Bejaković navodi nekoliko zanimljivih slučajeva poput zrakoplova s Jamajke koji su novac prevezli do banaka na Kajmanskom otočju, šuplja orahova ljuska primjer je odobrene kupnje, ali stvarne kupnje starih stvari, zatim sakupljač maraka i sl. Jedan od primjera je i sovjetska zamjena kavijara skušom tijekom koje se u konzerve skuše – jeftine ribe pakirao kavijar i izvezio u zapadne zemlje gdje je ponovno bivao pakiran i prodavan kao skupocjena namirnica. Razlika cijene bi se uplaćivala Rusima pojedincima na bankovne račune u Švicarskoj. Za slučaj se saznalo kada su „konzerve skuše“ isporučene na moskovske tržnice (Bejaković, 2013).

5.1. Panama Papers

Panama Papers ili Panamski dokumenti¹⁵ jedna je od najpoznatijih offshore afera do sada, ali je zbog ovog slučaja ostvarena i najveća istraživačka međunarodna suradnja: oko 400 novinara iz više od 100 medijskih organizacija iz preko 80 zemalja sudjelovalo je u istraživanju dokumenata.¹⁶ Naime, sve je započelo anonimnom dojavom skupini istraživačkih novinara njemačkog lista *Süddeutsche Zeitung*. Taj je list u suradnji s Međunarodnim konzorcijem istraživačkih novinara (ICIJ) objavio početkom travnja 2016. više od 11 milijuna povjerljivih dokumenata o odvjetničkoj tvrtki Mossack Fonesca sa sjedištem registriranim u

¹⁵ O Panamskim dokumentima i pojedinim slučajevima pogledati na sljedećoj mrežnoj stranici: <https://panamapapers.sueddeutsche.de/en/>, 31.10.2020.

¹⁶ Tu su bili timovi iz *Guardiana* i *BBC*-a u Engleskoj, *Le Monde* u Francuskoj i *La Nación* u Argentini. U Njemačkoj su novinari *SZ* surađivali sa svojim kolegama iz dva javna emitera, *NDR* i *WDR*. Na projektu su radili i novinari švicarskog *Sonntagszeitung*-a i austrijskog tjednika *Falter*, kao i njihovi kolege u *ORF*-u, austrijskom nacionalnom javnom servisu. Međunarodni se tim isprva sastao u Washingtonu, Münchenu, Lillehammeru i Londonu kako bi zacrtao pristup istraživanju.

Panami, a čije usluge su koristili moćnici raznih profila kako bi izbjegli plaćanje poreza i prali novac (Zaid, et al., 2018).

Panamski dokumenti uključuju približno 11,5 milijuna dokumenata – više od ukupnog broja Wikileaks Cablegate, Offshore Leaks, Lux Leaks i Swiss Leaks. Podaci se prvenstveno sastoje od e-pošte, pdf datoteka, datoteka s fotografijama i izvadaka interne baze podataka Mossack Fonseca, što je zorno prikazano u sljedećoj tablici. Prikupljeni dokumenti obuhvaćaju razdoblje od 1970-ih, kada je Mossack Fonesci osnovan do proljeća 2016. Izvor koji je dostavio dokumente nije tražio financijsku naknadu, ali jest nekoliko sigurnosnih mjera (Ibidem).

Tabela 2. Sadržaj Panamskih dokumenata

E-mail	4,804,618
Baze podataka	3,047,306
PDF	2,154,264
Fotografije	1,117,026
Tekstni dokumenti	320,166
Drugo	2,242

Izvor: <https://panamapapers.sueddeutsche.de/articles/56febff0a1bb8d3c3495adf4/> 31.10.2020.

Mossack Fonseca stvorio je mapu za svaku tvrtku. Svaka mapa sadrži e-poštu, ugovore, prijepise i skenirane dokumente. U nekim slučajevima postoji nekoliko tisuća stranica dokumentacije. Prvo, podatke je trebalo sustavno indeksirati kako bi se omogućilo pretraživanje kroz ovo more informacija. U tu svrhu Süddeutsche Zeitung koristio je Nuix, isti program s kojim rade međunarodni istražitelji. Süddeutsche Zeitung i ICIJ prenijeli su milijune dokumenata na računala visokih performansi. Primijenili su optičko prepoznavanje znakova (OCR) za pretvaranje podataka u strojno čitljive datoteke koje se lako pretražuju.

Proces je slike – poput skeniranih osobnih iskaznica i potpisanih ugovora pretvorio u tekst koji se može pretraživati, što je bio važan korak jer je išlo brže (Ibidem).

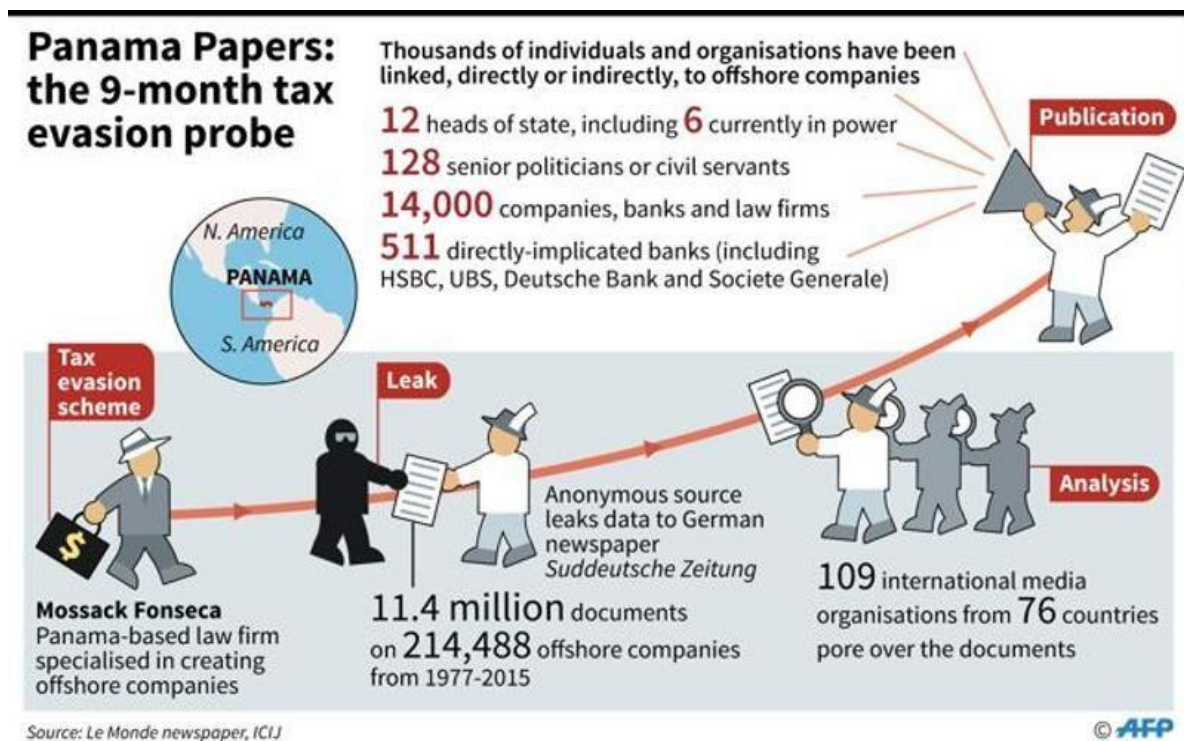
Novinari su tako pregledali velik broj dokumenata, a koji obuhvaćaju oko 214 000 tvrtki, 600 ljudi iz preko 40 zemlje umreženih putem weba. Više od polovice tvrtki registrirano je na području britanskih poreznih utočišta i u Britaniji. Panamski dokumenti dokazuju kako globalna industrija koju vode glavne banke, pravne tvrtke i tvrtke za upravljanje imovinom potajno upravlja imanjima bogatih i poznatih na svijetu. Za svako pronađeno ime detaljno se istraživalo o ulozi pojedine osobe u određenim tvrtkama te legalnosti strukture.

Posjedovanje inozemne pa i offshore tvrtke nije ilegalno, ali klijenti Mossack Fonsecase uključuju kriminalce i članove različitih mafijaških skupina. Dokumenti također otkrivaju skandale s podmićivanjem i korumpirane šefove država i vlada. Navodne offshore tvrtke s dvanaest sadašnjih i bivših šefova država čine jedan od najspektakularnijih dijelova curenja, kao i veze s drugim čelnicima, te njihovim obiteljima, najbližim savjetnicima i prijateljima. Panamska odvjetnička tvrtka također broji gotovo 200 drugih političara iz cijelog svijeta među svojim klijentima, uključujući niz ministara (Ibidem)

Klijenti mogu kupiti anonimnu tvrtku već za 1.000 USD. Međutim, po ovoj cijeni to je samo prazna ljuska. Uz dodatnu naknadu, Mossack Fonseca pruža lažnog direktora i po želji prikriva pravog dioničara tvrtke. Rezultat je offshore tvrtka čija se stvarna svrha i vlasnička struktura izvana ne mogu razumjeti. Mossack Fonseca osnovao je, prodao i upravljao tisućama tvrtki. Dokumenti pružaju detaljan prikaz načina na koji Mossack Fonseca rutinski prihvaća bavljenje poslovnim aktivnostima koje potencijalno krše sankcije, uz pomoć i poticanje utaje poreza i pranja novca (Ibidem).

Prema pretraženim dokumentima kroz tajne tvrtke i banke prošlo je preko dvije milijarde dolara. Najveći broj offshore kompanija nalazi se na Britanskim Djevičanskim otocima – preko 110 tisuća, slijedi Panama s manje od 50 tisuća te Bahami malo preko 15 tisuća registriranih kompanija. U većini slučajeva te su kompanije kratkotrajnog vijeka, odnosno kratko su aktivne te onda budu ugašene.

Slika 7. Panamski slučaj u brojkama

Izvor: <https://www.deccanchronicle.com/world/australia-and-new-zealand/090516/panama-papers-report-says-new-zealand-prime-place-for-rich-to-hide-money.html> , 31.10.2020

Prema pretraženim dokumentima kroz tajne tvrtke i banke prošlo je preko dvije milijarde dolara. Najveći broj offshore kompanija nalazi se na Britanskim Djevičanskim otocima – preko 110 tisuća, slijedi Panama s manje od 50 tisuća te Bahami malo preko 15 tisuća registriranih kompanija. U većini slučajeva te su kompanije kratkotrajnog vijeka, odnosno kratko su aktivne te onda budu ugašene.

Slika 8. Tvorci Mossack Fonesca

Jürgen Mossack

Ramón Fonseca

Christoph Zollinger

**Headquarters of Mossack
Fonseca & Co. (Panama City)**

Izvor: Zaid, et al., 2018: 22

Među Panamskim dokumentima nema američkih građana. No, prema ICIJ postoje na popisu poslovni subjekti iz Hrvatske. Ipak, nisu svi oni koji su spomenuti u Panamskim dokumentima prekršili zakon ili se bavili ilegalnim poslovima. Stoga su pojedina ministarstva financija poduzela određene mjere kojima bi se provjerila legalnost poslovanja. Direktor Mossack Fonesca, Ramon Fonesca, izjavio je kako je većina od više od 240 000 tvrtki osnovana u legitimne svrhe te da njegov odvjetnički ured nije odgovoran za aktivnosti kompanija ili pojedinih podružnica, kao ni za aktivnosti njihovih posrednika u bankama, odvjetnicima i računovođama (Spudić, 2017).

5.2. Google i Apple u Irskoj

Tvrtke Google i Apple izvorno su američke kompanije, ali koje posluju diljem svijeta i s ogromnim prihodima. Multinacionalna korporacija Google je na primjer 2014. godine premjestila 10,7 milijardi eura preko Nizozemske na Bermude, odnosno čitav prihod prebačen je u kompaniju Google Ireland Holding – registriranu u Irskoj, ali se nalazi na Bermudskim otocima. S druge strane, Apple je 2016. godine Europska komisija kaznila jer se godinama sumnjalo da plaća nisku poreznu stopu u Irskoj na profit koji ostvaruje diljem Europe (Spudić, 2017).

Google dakle koristi rupe u pravnim i poreznim zakonima i na taj način izbjegava plaćanje poreza na primjer u Velikoj Britaniji gdje je porez na dobit 20% ili u Francuskoj 33,3%. Navode kako su u tim, i mnogim drugim europskim zemljama smještene samo podružnice, a da je središnji ured u Dublinu, gdje je porezna stopa na dobit 12,5% – iako ni to nije porez koji se plaća, odnosno koji Google plaća. Naime, u Irskoj su dvije sestrinske Google kompanije: spomenuta Google Ireland Holding te Google Ireland. Google Ireland Holding, kao nositelj prava za patentiranu tehnologiju, plati Google Ireland naknadu za korištenje zaštićenog intelektualnog vlasništva.

Zatim Google Ireland izvrši uplatu prihoda međunarodnog poslovanja na Google Ireland Holding, a novac tada ova kompanija preko podružnice u Nizozemskoj prebaci na račune, odnosno u tvrtku koju ova američka kompanija ima na Bermudima. Porez na taj novac se ne plaća, odnosno vlasnik Google Alphabet Inc. u 2015. godini platio je samo 6% poreza na dobit. Iako korporaciji prijete velike kazne za ostvarene prihode diljem Europe, s obzirom na ostvareni profit, iznos kazni im je zanemariv (Ibidem).

Na vrlo sličan način u Irskoj posluje i Apple. No, ne dovodi se u pitanje ni oko 2 milijarde dolara koje dvije kompanije u Irskoj – Apple Operations Europe i Apple Sales International plaćaju Appleu u SAD-u za istraživanje i razvoj, kao ni to da je na primjer prihod iz ostalih zemalja s visokom poreznom stopom prikazan kao prihod ostvaren u Irskoj gdje je stopa poreza niska. Prema Spudić problem je tzv. metoda internog alociranja profita koju su obje spomenute kompanije provodile, a irske vlasti proglasile legitimnima. Dakle, Apple u Irskoj zapošljava 5000 radnika. Irskoj je vladi dovoljno da prikupi porez na taj

dohodak, a što se događa u drugim europskim zemljama, to njih ne zanima. Tako Apple ustvari porez na profit ostvaren u ostatku Europe, Srednjem Istoku, Africi i Indiji nije platio. Europska komisija je presudila da mora platiti porez u Irskoj na cjelokupnu dobit neovisno gdje je ostvarena, ali irska vlada ne želi taj novac u proračunu. Na koncu, s obzirom na 200 milijardi eura koje Apple ima pohranjeno, 13 milijardi kazne će moći izdvojiti za isplati (Ibidem).

5.3. Luxembourg Leaks

U svom tekstu Bejaković se referira na Boland-Rudder (2014) i podsjećanje na istraživanje Međunarodnog konzorcija istraživačkih novinara provedeno početkom studenog 2014., a nazvano „Luxembourg Leaks“. Radi se naime o situaciji u kojoj je luksemburška vlada dogovorila s brojnim tvrtkama da prijave svoja sjedišta u Luksemburgu kako bi značajno smanjile porezne obveze. Naime, to je istraživanje pokazalo da je više stotina milijardi dolara velikih svjetskih kompanija prošlo kroz Luksemburg.

Neke od poznatijih kompanija su: Pepsi, IKEA, American International Group . AIG, Deutsche Bank, Abbott Laboratories, Accenture, Amazon, Blackstone, Burberry, Procter&Gamble i mnoge druge, gotovo 340 kompanija iz sektora financijskih fondova, prodaje nekretnina, bankarstva, proizvodnje, farmaceutske industrije, javnih državnih fondova...

Od 2002. do 2010. te su tvrtke uz pomoć međunarodne revizorske kuće Pricewaterhouse-Coopers (PwC) dobile najmanje 548 poreznih rješidbi kojima je luksemburška vlada davala pismena jamstva smanjenja poreznih obveza, za neke poreznu stopu manju od 1% za dobit upućenu u Luksemburg¹⁷. Pritom je znatno iskorištena međunarodna porezna neusklađenost, odnosno novac je najčešće putem pozajmica ili isplati dividendi kolao između sestrijskih tvrtki kako bi se smanjila ili u potpunosti eliminirala oporeziva dobit (Bejaković, 2014).

¹⁷ Mnoge tvrtke nisu imale fizičke poslovnice na području Luksemburga, a na nekim je adresama bilo prijavljeno i do 1600 tvrtki. (Bejaković 2014: 47)

Luksemburg, za razliku od Irske, ima veoma visok porez od 29%, ali je moguće niže porezno opterećenje. Od 20 do 100 stranica dokumenta za odobravanje snižavanja upućivano je na sastanke stručnjaka PwC-a i predstavnika Luksemburške porezne uprave – koji su ih često u roku istoga dana odobravali. Ovaj luksemburški slučaj postaje time zanimljiviji jer je dva desetljeća premijer i ministar financija u Luksemburgu bio Jean-Claude Juncker, a od 2014. do 2019. obnašao je dužnost predsjednika Europske komisije. On je stanje tumačio neusklađenim poreznim politikama europskih i drugih država. Dugo se u početcima njegove službe u Europskoj komisiji raspravljalo o povjerenju njemu, koji je na početku mandata najavio borbu protiv poreznih evazija (Ibidem).

Bejaković ističe nekoliko primjera tvrtki koje su se okoristile manjim poreznim obvezama u Luksemburgu. FedEx Corp., sa stvarnim sjedištem u Americi, osnovala je dvije luksemburške sestrinske filijale kroz koje je provlačila prihode poslovanja iz Meksika, Francuske i Brazila usmjeravajući ih tako u filijale u Hong Kong. Za profit iz Meksika FedEx je platio porez po stopi od 0,25%, dok je ostalih 99,75% ostalo neoporezivo. Pepsi je s druge strane provukao kroz nepostojeću tvrtku Tanglewood u Luksemburg 750 milijuna dolara koji su završili na Pepsijevu računu na Bermudama. Nadalje, modna kuća Coach Inc. iz New Yorka iz Hong Konga je u dvije osnovane luksemburške podružnice prebacila 250 milijuna dolara zarade iz 2011. Godine 2012. ta je tvrtka platila 250 000 eura poreza na ostvarenu dobit doznačenu u Luksemburgu od 36,7 milijuna eura – porezna stopa time je znatno manja od 1%. IKEA je imala podružnicu u Luksemburgu koja je 2009. otvorila podružnicu u Švicarskoj te je IKEA uštedjela na porezima u obje zemlje (Ibidem).

Tvrtka Amazon je umjesto 14,8 milijuna eura poreza u Luksemburgu platila samo 4,1. O tome su se izjasnili tvrdeći kako nisu imali povlašten položaj, nego su samo koristili zakonske regulative koje su im to omogućile, kao što ih koriste i druge tvrtke koje posluju u toj zemlji. Na sličan način se o ovoj situaciji izjasnila i IKEA, kao i kanadski Ulagачki odbor mirovinskog osiguranja koji je preko Luksemburga izbjegao visoke njemačke poreze na nekretnine kupljene u Njemačkoj (Ibidem).

6. POREZNE EVAZIJE U HRVATSKOJ

Republika Hrvatska nije izuzetak od ostalih svjetskih zemalja te je i u njoj porezna evazija ozbiljan problem. Kako je već napomenuto prethodno u ovome radu, brojni čimbenici utječu na poreznu evaziju: stupanj demokracije, povjerenje u državu, učinkovitost pravnog sustava, moral poreznih obveznika, ali i porezno opterećenje koje može biti neprihvatljivo za većinu stanovništva. Stoga se svaka porezna mjera Vlade promatra kroz odnos prema poreznim obveznicima.

Prema navodima Porezne uprave Ministarstva financija (2016) u Hrvatskoj državni porezi u cijelosti pripadaju državnom proračunu, pa tako i županijski županijskim proračunima, odnosno proračunu Grada Zagreba, gradski ili općinski pripadajućim proračunima. Osim toga postoje zajednički porezi koji dijelom pripadaju državnom, a dijelom županijskim i/ili gradskim, odnosno općinskim proračunima. Porezi na dobitke od igara na sreću i naknade za priređivanje igara na sreću pripadaju državnom proračunu, a naknada od utvrđene vrijednosti fonda nagradnih igara pripada humanitarnoj organizaciji Crvenom križu.

6.1. Najčešći oblici utaje poreza u Hrvatskoj

Porezna evazija, potpuna ili djelomična, u Hrvatskoj je kažnjiva propisanim visokim novčanim kaznama, zatvorom, oduzimanjem imovine, zabranom rada ili kombinacijom navedenih kazni. Ipak, porezna evazija pojavljuje se u različitim oblicima, a Šimović, et al. (2007) navodi primjere najčešćih prekršaja: nepodnošenje odnosno nepravodobno podnošenje propisanih godišnjih i drugih poreznih prijava i izvješća, neizdavanje odnosno nezakonito izdavanje računa, neuplaćivanje propisanih poreza na odgovarajuće uplatne račune, netočno određivanje porezne osnovice, iskorištavanje poreznih oslobođenja i olakšica suprotno zakonu, isporuke dobara i usluga za gotovinu protivno propisima, odnosno zbog neiskazivanja takvoga prometa posredstvom naplatnog uređaja ili na drugi način, neobračunavanje odnosno netočno obračunavanje poreza, nepravodobno plaćanje propisanih akontacija poreza, nečuvanje dokumentacije, sprečavanje nadzora, neobavljanje inventure u propisanu roku i dr.

Pretpostavlja se da je na primjer u 2002. godini porezna evazija iznosila 20,1 mlrd. kn s ilegalnim aktivnostima, odnosno 18,3 mlrd. kn bez ilegalnih aktivnosti. Potrebu utaje poreza Šimović i autori suradnici vide u trima uzrocima: institucionalna infrastruktura – stupanj demokracije, stanje administracije, povjerenje u državni aparat, i sl.; pravni sustav – učinkovitost pravnog sustava; socio-ekonomski uzroci – moral obveznika, način utroška ubranih poreza, visina poreza, pravedna raspodjela i sl. (Šimović, et al., 2007). Sertić s druge strane preporučuje sljedeće mjere protiv utaje poreza u Hrvatskoj: razvoj porezne administracije, unapređenje odnosa s obveznicima, stvaranje povjerenja u institucionalnu podlogu, stabilnost i kontinuitet poreznih propisa, jačanje poreznog morala, stvaranje transparentnijeg proračunskog sustava (Sertić, 2012: 47).

Porezna evazija se u Hrvatskoj, prema podjeli poreza, najčešće javlja u tri područja: porezna evazija poreza na dohodak, porezna evazija poreza na dodanu vrijednost i porezna evazija poreza na dobit. Konkretni primjeri pojavljuju se kroz rad na crno, plaćanje u gotovini ili prijavu radnika na minimalac dok se ostatak plaće isplaćuje u gotovini. U poreznoj evaziji sustava PDV-a radi se o neizdavanju računa ili izdavanju neispravnih računa. U sustavu poreza na dobit poznato je preuveličavanje rashoda.

Istraživanja pokazuju da se podmirivanje porezne obveze smanjuje s padom tekućeg dohotka rastom inflacije i s očekivanjem većeg dohotka u budućnosti, odnosno da u trenutku iznenadnog smanjenja tekućeg dohotka (zbog inflacije ili recesije) porezni obveznik tek djelomično smanjuje tekuću potrošnju i poseže za novim financijskim izvorima ili odlučuje ne podmirivati svoje porezne obveze (Mađarević-Šujster, 2002). „Opći porezni zakon svojim odredbama ponajprije propisuje odgovornost mogućih sudionika poreznopravnog odnosno poreznodužničkog odnosa za neplaćeni ili manje plaćeni porez te počinjenje ili sudjelovanje u kaznenom djelu utaje poreza. Zakoni koji uređuju pojedine vrste poreza također sadržavaju kaznene odredbe¹⁸ za određene oblike porezne utaje“ (Šimović, et al., 2007: 597)

¹⁸ Na primjer Člankom 286. stavkom 1. Kaznenog zakona porezna utaja definirana je na sljedeći način: „Tko s ciljem da on ili tko drugi izbjegne potpuno ili djelomično plaćanje poreza, doprinosa mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, drugih propisanih doprinosa ili davanja, daje lažne podatke o zakonito stečenim dohocima, o predmetima ili o drugim činjenicama koje su od utjecaja na utvrđivanje iznosa ovakvih obveza, ili tko s istim ciljem u slučaju obvezne prijave ne prijavi zakonito stečeni prihod, odnosno predmet, ili druge činjenice koje su od utjecaja na utvrđivanje ovakvih obveza, koje je po zakonu dužan prijaviti, a iznos obveze čije se plaćanje izbjegava prelazi deset tisuća kuna, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“ Citirano prema Šimović, et al., 2007.

6.2. Hrvatska offshore područja

U Hrvatskoj Zakon o trgovačkim društvima ne predviđa mogućnost osnivanja offshore kompanija. No, zakon ne specificira, odnosno ne navodi da domaće pravne ili fizičke osobe ne mogu osnivati takve kompanije u drugim zemljama. Ako se dogodi da domaći porezni obveznici postanu vlasnici udjela višeg od 50 % takvih kompanija na njih se odnose odredbe Općeg poreznog Zakona (čl. 56., st. 2 i st. 4) Odnosno, ovime su dužni prijaviti to u domaće porezno središte u roku od 30 dana. Isto tako prema Zakonu o trgovini (čl. 52) stjecanje udjela u inozemnoj kompaniji domaće pravne osobe moraju prijaviti Ministarstvu gospodarstva (Nikolić, 2004).

U Panamskim dokumentima spomenuto je 18 osoba iz Hrvatske, ali kako nijedna nema istaknutiju javnu ulogu, njihova imena ostala su neobjavljena. No, kako je već naglašeno, poslovanje preko offshore kompanija ili otvaranje takve tvrtke nije isključivo ilegalno. Iako, prema poreznim oazama iz Hrvatske je u razdoblju od 2006. do 2015. otišlo skoro 10 milijardi kuna. Stoga, govoriti o Hrvatskoj kao poreznoj oazi ne može se u klasičnom smislu riječi, ali se može osvrnuti na druge segmente porezne politike, posebno na tzv. područja posebne državne skrbi.

Prema autorima Lovrinčeviću, Mariću, Mikuliću, u Republici Hrvatskoj najznačajniji pojavni oblik sive ekonomije jest netočno prijavljivanje proizvođača, potom slijede neregistrirani (skriveni) proizvođači te statistički nedostaci podataka. Autori posebice upozoravaju na činjenicu da se porezna utaja u Hrvatskoj, o čemu je prethodno bilo riječi seli sve više u područje netočnog prijavljivanja odnosno da metode utaje poreza postaju sofisticiranije.¹⁹ Kratko vrijeme nakon osamostaljenja u Zakonu o porezu na dobit Hrvatska je imala „offshore klauzulu“ te nije naplaćivala porez na dobit stečenu poslovanjem izvan Hrvatske, ali je to brzo ukinuto (Bošković, 2012).

No, sa stanovišta pojedine jurisdikcije porezna oaza je svaka druga jurisdikcija koja ima niže poreze. Bošković (2012) u svom članku navodi primjer Samobora koji nema prireza na porez na dohodak te tvrdi kako se može kazati da je to porezna oaza za Zagrepčane koji

¹⁹ Vidjeti više u: Lovrinčević, Ž., Marić, Z., Mikulić, D., Maastrichtski kriteriji i uključivanje sive ekonomije – slučaj Hrvatske, Privredna kretanja i ekonomska politika, br. 106, 2006, str. 30-65.

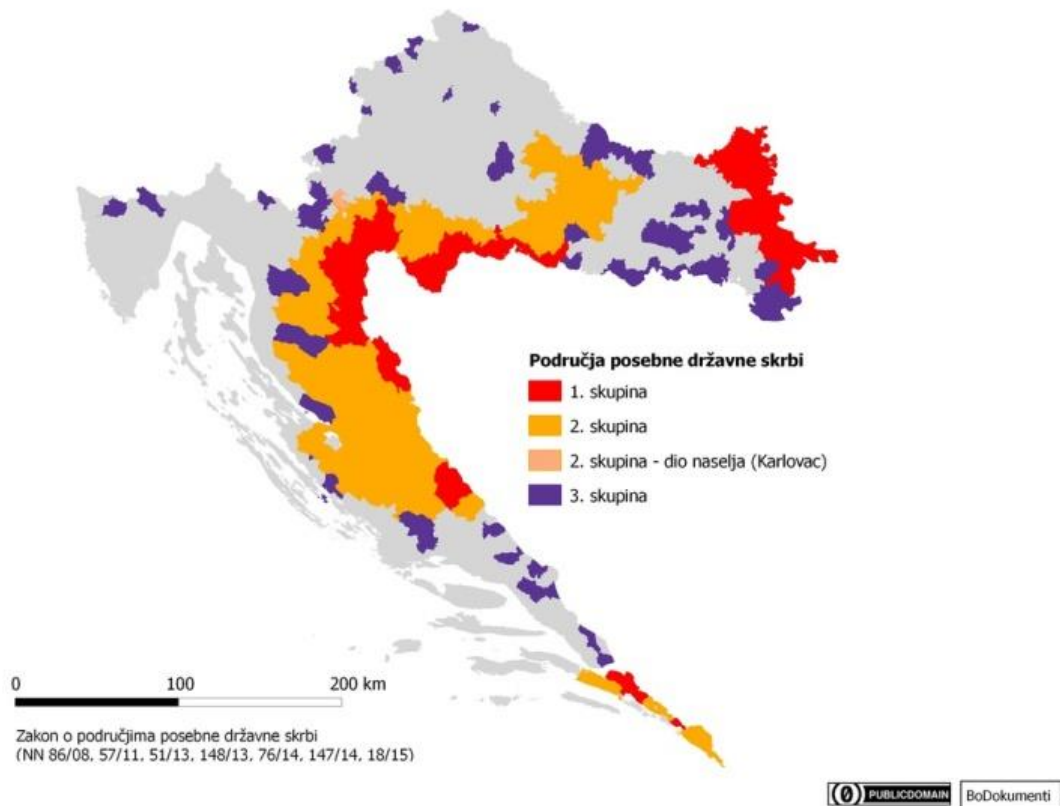
žele izbjeći plaćanje zagrebačkog prireza. Isto tako, Hrvatska postaje offshore područje i u procesima privlačenja stranih investitora kada im se obećaju porezni ustupci, kao na primjer da se eventualno povećanje porezne stope neće odnositi na njih jedno određeno razdoblje nakon investiranja.

Porezne olakšice za određena područja djelovanja ili u posebnim okolnostima postoje u svim državama – npr. tvrtke u kojima su zaposlene osobe s invaliditetom ili oni u okviru profesionalne rehabilitacije. No, u Hrvatskoj snižene porezne stope imaju trgovačka društva koja djeluju u područjima posebne državne skrbi, kao i društva koja ulažu određene iznose u gospodarstvo te zapošljavaju određeni broj radnika. Zbog takvih, a i brojnih drugih mogućnosti smanjenja porezne obveze hrvatski porezni sustav zamijećen je i u međunarodnoj zajednici pa je stoga realno za pretpostaviti da trgovačka društva te iste prilike i iskorištavaju. Izdvajaju se tri skupine područja posebne državne skrbi, kako je prikazano na slici:²⁰

1. Tijekom Domovinskog rata okupirana područja gradova i općina koja se nalaze neposredno uz državnu granicu, a gradsko/općinsko središte nije od državne granice udaljeno više od 15 kilometara zračne linije i nema više od 5.000 stanovnika prema popisu pučanstva iz 1991. godine, kao i sva preostala tada okupirana područja gradova, općina i naselja hrvatskog Podunavlja.
2. Područja gradova, općina i naselja koja su bila okupirana za vrijeme Domovinskog rata, a ne pripadaju u prvu skupinu.
3. Područja općina i gradova koja su ocijenjena kao dijelovi Republike Hrvatske koji zaostaju u razvoju prema tri kriterija razvijenosti: ekonomskom, strukturnom i demografskom.

²⁰ Više o tome na: <http://regionalni.weebly.com/specificnapodrucja.html> , 31.10.2020.

Slika 9. Područja posebne državne skrbi u Hrvatskoj

Izvor: <http://regionalni.weebly.com/karte.html> , 31.10. 2020.

Porezne olakšice mogu koristiti i ratni vojni invalidi Domovinskog rata, članovi obitelji smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata, ali su tu i porezne olakšice za obveznike i uzdržavane članove njihove uže obitelji na područjima posebne državne skrbi i brdsko-planinskim područjima. Dodatne olakšice propisane su za obavljanje samostalne djelatnosti u gradu Vukovaru. Porezna se osnovica dodatno može umanjiti za izdatke za istraživanje i razvoj, i to u visini 100% nastalih troškova iskazanih u poslovnim knjigama (Kesner-Škreb i Kuliš, 2020). Postavlja pitanje može li se u tom kontekstu govoriti o Hrvatskoj kao zemlji koja ima offshore područja ili o Hrvatskoj kao poreznoj oazi.

7. ZAKLJUČAK

Ovaj rad tematizira porezne oaze. Da bi se govorilo o toj temi, bilo je potrebno osvrnuti se na temeljna pojmovne značajke, što je učinjeno u prvom poglavlju. Prema tome, definirani su porezi i porezni sustavi, porezna evazija te nastanak i pojašnjenje porezne oaze. Porez je prisilno davanje državi koje nameću administrativne jedinice poput države, regionalne i lokalne samouprave. Plaćanjem poreza, koje je regulirano pojedinim državnim poreznim sustavima, smanjuje se ekonomska moć poreznog obveznika te oporezivanje izaziva otpor koji rezultira potrebom da se djelomično ili potpuno izbjegne plaćanje poreza.

Tako je porezna evazije ili porezna utaja smanjenje poreznih obveza podcjenjivanjem dohotka ili iskazivanjem većih poslovnih odbitaka na nezakonit način. S druge strane izbjegavanje plaćanja poreza odnosi se na legalno smanjenje ili potpuno ukidanje porezne obveze, odnosno iskorištavanje manjkavosti ili nedorečenosti zakonskih odrednica. Upravo tu nedorečenost, ali i neujednačenost poreznih sustava na međunarodnoj razini koriste brojni poslovni subjekti koji svoju imovinu premještaju u porezne oaze.

Iako ne postoji točna definicija porezne oaze, razlog pojave poreznih utočišta može se tražiti u proturječnostima razvoja kapitalističke ekonomije. Naime, strogim poreznim propisima kapital se u svakoj državi obuzdavao, a s druge strane poticana je globalna razmjena. Razumljivo je stoga da će potencijalno izbjegavanje poreza, odnosno zakonita porezna evazija biti dio poslovanja multinacionalnih kompanija koje će tražiti načina da ne kršeći zakon plate minimalan porez ili ga uopće ne plate.

Postojanje poreznih oaza složeno je pitanje, a učinak višestruk – na jednoj strani niske porezne stope stvaraju pritisak na ostale zemlje da snize poreze kako bi bile konkurentne, što u pitanje dovodi funkcioniranje nekih društveno važnih procesa, dok su na drugoj strani za obveznike kratkoročno pozitivni, no dugoročno mogu stvoriti teže uvjete poslovanja svima, zbog prešutnog odobravanja ilegalnoga ili netransparentnog načina poslovanja.

U posljednjim desetljećima 20. stoljeća porezne oaze doživjele su pravu eksploziju i procvat te postale snažna financijska središta, dok mnoge razvijene zemlje zbog tih poreznih oaza gube milijarde dolara. No, porezne su oaze i mjesta u kojima se olakšava kriminalne

aktivnosti u obliku pranja novca zarađenoga prodajom droge, neplaćanjem poreza i sl. Dva su temeljna razloga velike popularnosti poreznih oaza – globalno okruženje te prednosti ponuđene poslovnim subjektima.

Porezna utočišta ne moraju biti samo one zemlje koje su minimizirale ili ukinule poreze. To mogu biti i zemlje s visokim porezima ako svojim zakonima i propisima te tradicijom pogoduju smanjenu poreznih opterećenja. Sertić navodi podjelu poreznih oaza: porezne oaze bez poreznog opterećenja, porezne oaze s niskim poreznim opterećenjem, porezne oaze s opterećenjem samo na lokalne primitke te posebne porezne oaze.

Modeli poslovanja u poreznim oazama nisu isključivo ilegalni. Naime, sve ono što je ilegalno izvan njih, ilegalno je u poslovanju na području pojedinih poreznih utočišta. Spektar poslovanja u poreznim oazama je vrlo širok, a poslovnim subjektima su na raspolaganju offshore kompanije, fondovi, društva ili zaklade. U poreznim rajevima mogu se držati dionice i ostali vrijednosni papiri, registrirati jahta, i sl. No, potrebno je razmotriti i određene okolnosti, kao što su politička i ekonomska stabilnost, podložnost zakonodavstva promjenama, konstantnost porezne stope, komunikacijska infrastruktura, kontrola razmjene sredstava ili ograničenje transfera robe i kapitala, anonimnost, i dr.

Neovisno o važnosti poreznih utočišta i omjeru koji imaju u financijskom tržištu u najširem kontekstu, stav međunarodne zajednice prema tim poreznim utočištima nije pozitivan. Naime, njihovim postojanjem svaki pokušaj reforme poreznog sustava ustvari propada jer minimiziranje ili uklanjanje poreza za strane rezidente ima magičan efekt preusmjeravanja financijskog i ostalog geografski mobilnog kapitala. Takva nelojalna ili štetna konkurencija negativno utječe na zemlje koje provode određenu poreznu politiku zasnovanu na načelima zdravog poreznog sustava. Dugo se pokušavala na međunarodnoj razini usustaviti financijska razmjena.

Iako se sve poslovanje poslovnih subjekata svodi na financijsko poslovanje, u ovom slučaju misli se na bankovno poslovanje i bankovne račune u poreznim oazama. Financijsko poslovanje u poreznim utočištima odnosi se također na svjetske, odnosno međunarodne financije. Analize poslovanja offshore centara podloga su mnogim raspravama o mogućim rizicima za stabilnost međunarodnih financija, stoga ta područja vode jaku borbu, ali rijetko konkurirajući novim financijskim metodama i proizvodima ili snižavanjem troškova

financijskih usluga na međunarodno prihvatljiv način. Naprotiv, umjesto toga sve više do izražaja dolaze pitanja koliko uistinu takva mjesta pridonose razvoju međunarodnih financija, ako je njihov jedini način snižavanja troškova labavljenje zakonskih i nadzornih standarda.

Zadnje poglavlje ovoga rada tematizira porezne evazije u Hrvatskoj te se postavlja pitanje postoje li u toj državi offshore područja. No, sa stanovišta pojedine jurisdikcije porezna oaza je svaka druga jurisdikcija koja ima niže poreze. Hrvatska postaje offshore područje i u procesima privlačenja stranih investitora kada im se obećaju porezni ustupci, kao na primjer da se eventualno povećanje porezne stope neće odnositi na njih jedno određeno razdoblje nakon investiranja. U govoru o tome važno je naglasiti da Hrvatska ima i tzv. područja posebne državne skrbi koja zbog niže porezne stope mogu biti proglašena poreznim oazama, iako ne u klasičnom smislu riječi.

Može se zaključiti kako se budućnost poreznih oaza doima vrlo neizvjesnom. Brojni su problemi pred njima u održavanju porezne neovisnosti i diskrecije. Temeljna je teškoća, pritom, jačanje pritiska međunarodnih organizacija i političkih skupina u određivanju jednakih pravila za sve, ali i sve češća pojava curenja informacija, što ugrožava jednu od najvažnijih postavka, diskreciju tvrtka i pojedinaca. Kao opozicija tim nastojanjima i pojavama nastupaju mnoge interesne skupine i lobisti krupnoga kapitala kojima takva situacija odgovara i koji ne žele uvođenje većih promjena.

8. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: **Monika Pilić**

Matični broj studenta: **0018103293**

Naslov rada: **Porezne oaze**

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

9. POPIS LITERATURE

9.1. Knjige i članci

1. Alijagić, M. (2015). *Financiranje javne uprave*. Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću, Gospić, www.velegsnikolatesla.hr/materijali/fju112015.pdf
2. Ambrosiani, M. F. i Caroppo, M. S. (2005). Eliminating harmful tax practices in tax havens: defensive measures by major EU countries and tax haven reforms. *Canadian Tax Journal*, 53(3), 685-719. Preuzeto s <https://www.fcf-ctf.ca/ctfweb/Documents/PDF/2005ctj/05ctj3-ambrosanio.pdf> (1. listopada 2020.)
3. Bejaković, P. (2013). Porezna utočišta u svijetu su otpornija nego što se ranije vjerovalo. *Porezni vjesnik*, 22(3), 70-77. Preuzeto s <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2013/3/bejakovic.pdf> (2. listopada 2020.)
4. Bejaković, P. (2014). Porezna evazija i kako je sankcionirati. *Političke analize*, 5 (20), 45-50. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/147463> (1. listopada 2020.)
5. Bejaković, P. (2016). Bankarski sustav i porezna utočišta. *Porezni vjesnik*, 5, 104-111. Preuzeto s <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2016/5/bejakovic.pdf> (1. listopada 2020.)
6. Cirkveni, N. (2000). Offshore pere najbjelje. *Banka*, 10 (3), 46-47.
7. Darbar, S. M., Johnston, R. B. and Zephirin, M. G. (2005). Assessing Offshore Financial Centers. *Finance and Development*, 40(3). Preuzeto s <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2003/09/pdf/darbar.pdf> (31. listopada 2020.)
8. Glavina, D. i Dragičević Prtenjača, M. (2018). Kazneno djelo utaje poreza kao oblik porezne evazije s posebnim osvrtom na poslovanje preko poreznih utočišta. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 9(1), 175-208. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/207808> (23. rujna 2020.)
9. IMF (2000). Offshore Financial Centers - IMF Background Paper. Preuzeto s www.internationalmonetaryfund.com/external/np/mae/oshore/2000/eng/back.htm#3 (31. listopada 2020.)

10. Jelčić, B. (2000). Javne financije, Informator, Zagreb
11. Jelčić, B., Lončarić-Horvat O., Šimović, J., Arbutina, H. (2002). Financijsko pravo i financijska znanost, Narodne novine, Zagreb
12. Jurković, P. (2002). Javne financije, Masmedia, Zagreb
13. Keeler, R. (2009). Tax Havens and the Financial Crisis. *Dollars & Sense*, May/June. Preuzeto s <http://dollarsandsense.org/archives/2009/0509keeler.html> (21. rujna 2020.)
14. Kesner-Škreb M. i Kuliš, D. (2020). Porezni vodič za građane. Institut za javne financije, Zagreb. Preuzeto s http://www.ijf.hr/porezni_vodic/2010.pdf (13. rujna 2020.)
15. Lovrinčević, Ž., Marić, Z., Mikulić, D. (2006). Maastrichtski kriteriji i uključivanje sive ekonomije – slučaj Hrvatske. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 106, 30-65.
16. Madžarević-Šujster, S. (2002). Procjena porezne evazije u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 26 (1), 117-144.
17. Masnjak, B. (1998). Off shore poslovanje. *Računovodstvo i financije*, 44(12), 104-112.
18. Mihaljević, D. (2012). Položaj i uloga offshore financijskih centara u financijskoj globalizaciji. *Ekonomski misao i praksa*, 2, 798-818.
19. Nikolić, N. (2004). Financijske oaze globaliziranog svijeta. *Ekonomski misao i praksa*, 12(2), 253-272. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/222720> (21. listopada 2020.)
20. Pavlović, Š. (1999). Offshore markets. *Pravo i porezi*, 8(4), 12-16.
21. Rogić Lugarić, T. i Bogovac, J. (2003). Poreznopravni aspekti poreznih izdataka. *Croatian and Comparative Public Administration*, 13(4), 1115-1148.
22. Sertić, A., (2012). Porezne oaze: međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. *Porezni vjesnik*, 5, 40-47. Preuzeto s <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2012/5/sertic.pdf> (21. listopada 2020.)
23. Sikka, P. (2003). The Role of Offshore Financial Centres in Globalization AFM, *Working papers*, 7. Preuzeto s http://www.essex.ac.uk/AFM/research/working_papers/WP03-02.pdf (15. listopada 2020.)
24. Spajić, F. (2000). Porezni sustav u Hrvatskoj. Simpozij računovođa i financijskih djelatnika, HZRIFD, Zagreb

25. Spencer, D. (2006). The IMF and capital flight: redesigning the international financial architecture. Preuzeto s <http://www.brettonwoodsproject.org/art.shtml?x=507905> (31. listopada 2020.)
26. Spudić, I. (2017). Porezna evazija i porezne oaze kao međunarodna mjesta izbjegavanja plaćanja poreza. Završni rad, Veleučilište u Karlovcu. Preuzeto s <https://repositorij.vuka.hr/islandora/object/vuka:737> (15. listopada 2020.)
27. Šimović, J., Rogić Lugarić, T., Cindori, S. (2007). Utaja poreza u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprječavanje. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14(2), 591-617. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/89297> (23. listopada 2020.)
28. Šonje, J. (2000). Rječnik hrvatskoga jezika. Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, Zagreb
29. Zaidi, S., Wang, X. i Ahmad, S. (2018). Panama Papers and the dilemma of global financial transparency. *International Journal of Modern Research in Management*, 1(2), 18-35. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/324746401_Panama_Papers_and_the_dilemma_of_global_financial_transparency (20. listopada 2020.)

9.2. Internetski izvori

1. Bošković, R. (2012). Porezne oaze. Preuzeto s <https://www.jutarnji.hr/globus/svijet/porezne-oaze-na-tajnim-racunima-od-paname-dolihstenstajna-pohranjeno-je-32-bilijuna-dolara-4067859> (23. listopada 2020.)
2. Filipović, L. (2015). Kako se preko offshore tvrtke može utajiti porez. Preuzeto s <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/kako-se-preko-offshore-tvrtke-moze-utajiti-porez-20151119/print> (22. listopada 2020.)
3. International Tax Regulation: Combating tax evasion, tax loopholes and double taxation that hamper development efforts in both developed and developing countries. Preuzeto s www.thessismun.org (23. listopada 2020.)

4. Kartografski prikaz. Preuzeto s <http://regionalni.weebly.com/karte.html>; <http://regionalni.weebly.com/specificnapodrucja.html> (31. listopada 2020.)
5. Ministarstvo financija Porezna uprava, Porezni sustav Republike Hrvatske. Preuzeto s https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porezni_sustav.aspx (23. listopada 2020.)
6. Panamski dokumenti. Preuzeto s <https://panamapapers.sueddeutsche.de/en/>; <https://panamapapers.sueddeutsche.de/articles/56febf0a1bb8d3c3495adf4/> (31. listopada 2020.)
7. Porezi. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Preuzeto s <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49530> (22. listopada 2020.)
8. Poslovanje offshore tvrtki. Preuzeto s <https://www.tportal.hr/media/thumbnail/w1000/107163.jpeg> (22. listopada 2020.)
9. Poslovanje u Panami. Preuzeto s <https://www.deccanchronicle.com/world/australia-and-new-zealand/090516/panama-papers-report-says-new-zealand-prime-place-for-rich-to-hide-money.html> (31. listopada 2020.)
10. Reszat (2005). Preuzeto s <http://reszatonline.wordpress.com/2012/07/29/offshore-centres/> (24. listopada 2020.)

10. POPIS SLIKA I TABLICA

Slika 1. Porezni sustav Republike Hrvatske	9
Slika 2. Zemlje s najvećom poreznom evazijom prikazanom u bilijunima dolara	12
Slika 3. Ilustracija geografske rasprostranjenosti poreznih oaza u svijetu	20
Slika 4. Ilustracija geografske rasprostranjenosti poreznih oaza u Europi	21
Slika 5. Shema poslovanja offshore tvrtki	24
Slika 6. Popis poreznih oaza koje se pojavljuju na raznim listama	35
Slika 7. Panamski slučaj u brojkama	41
Slika 8. Tvorci Mossack Fonesca	41
Slika 9. Područja posebne državne skrbi u Hrvatskoj	50
Tabela 1. Države, teritorije i jurisdikcije s offshore financijskim centrima	17
Tabela 2. Sadržaj Panamskih dokumenata	39

ŽIVOTOPIS

Monika Pilić

- Datum rođenja: 28/11/1988/ Državljanstvo: hrvatsko/ Spol: Žensko

RADNO ISKUSTVO

- 10/05/2017 – TRENUTAČNO – Zagreb, Hrvatska

REFERENT ZA OBRAČUN SKLADIŠNIH USLUGA – ZAGREBAČKI HOLDING
D.O.O. PODRUŽNICA ROBNİ TERMINALI JANKOMIR

- 01/09/2014 – 23/12/2016 – Zagreb, Hrvatska

KNJIGOVODSTVENO-RAČUNOVODSTVENI REFERENT – Z1 TELEVIZIJA
D.O.O.

- kontroliranje ispravnosti i točnosti ulaznih dokumenata, računa, situacija i dr. -
kontiranje i knjiženje dokumentacije
- kontroliranje ispravnosti knjiženja kroz dnevnike, zaključivanje sintetičkih konta

- 01/07/2013 – 31/08/2013

KONOBARICA – **Tim broj 1 d.o.o.**

- 01/12/2011 – 28/02/2013

ŠANKERICA – BAŠIĆ ŽELJKO OBRTNIK

- 21/06/2011 – 07/09/2011

PRODAVAČICA SUVENIRA – UGOSTITELJSKO TRGOVAČKI OBRT
ANTONIA

- 01/06/2010 – 31/08/2010

ŠANKERICA – GRASSOR D.O.O.

- 01/06/2008 – 22/09/2008

KONOBARICA – GENERAL-TEHNICS D.O.O.

- 01/07/2007 – 31/08/2007
 - PRODAVAČICA – OBRT PALMA
-

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

2003 – 2007 – Makarska

EKONOMIST – SREDNJA ŠKOLA FRA. ANDRIJE KAČIĆA MIOŠIĆA

14/09/2015 – 11/11/2015 – Zagreb

OSPOSOBLJAVANJE ZA OBAVLJANJE KNJIGOVODSTVENIH I
RAČUNOVODSTVENIH POSLOVA – **RRiF učilište za poduzeništvo**

JEZIČNE VJEŠTINE

Materinski jezik/jezici: **HRVATSKI**

Razine: A1 i A2: temeljni korisnik; B1 i B2: samostalni korisnik; C1 i C2: iskusni korisnik

	RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
	Slušanje	Čitanje	Govorna produkcija	Govorna interakcija	
ENGLESKI	C1			B2	B1

VOZAČKA DOZVOLA: **B**